Our mothers

Tessel Linders
en Riet Nouwens
op bezoek
in Bwanda
21 tot 27
oktober 2017

Our mothers

Tessel Linders
en Riet Nouwens
op bezoek
in Bwanda
21 tot 27
oktober 2017

Paidha
Mahagi
Murchison Falls National Park
Jaber
Aduku
Apac
Djugu
Kigumba
Masindi
Bunia
Lake Albert
Uganda
Hoima
Kibuye
Kakindu
Kakoge
Kyanasoke
Semuliki Wildlife Reserve
Fort Portal
Kikorba
Mubende
A109
A109
Kibale National Park
Kampala
Makole
Entebbe
Bwanda Sister's Convent
Bukoto
Kalisizo
Mbarara
Kakoma
Nsunga
Kyaka
Nyagatare
Bukoba
B182

KAMPALA 21.10.2017

Het is 6.30 u als ik op de wekker kijk. Buiten blaffen honden en kraaien de hanen. Nog heel even omdraaien voor de dag begint. Gisteren hadden Riet en ik een lange reisdag, vermoeiend zoals te verwachten, maar alles soepel verlopen. Riet worstelde zo nu en dan met haar hoest en ik met hoofdpijn. Codeïne, honingsnoepjes en op gezette tijden paracetamol hielpen ons de dag door. Het lukte zelfs om af en toe wat te slapen in het vliegtuig. Er was nauwelijks turbulentie en zowel in Kigali (Kenia) als in Entebbe (Oeganda) verliep de landing uiterst soepel.

Ons plan om vanaf de luchthaven met het hotel te bellen alvorens met een chauffeur mee te gaan, mislukte jammerlijk. Onze telefoons hadden grote moeite om een Oegandese provider op te pikken. We waren al halverwege Entebbe - Kampala toen de eerste berichten binnenkwamen. Gelukkig stonden er op het vliegveld niet al te veel mannen met bordjes en was er overduidelijk maar één die onze namen had. De man stelde zich voor als James. Pas toen we al lang en breed in onze hotelkamer waren, arriveerde het bericht dat ene Sam ons op zou halen. Gelukkig dat ik dat niet eerder zag. Had veel stress opgeleverd.

Hoewel James, zeker het eerste stuk, heel keurig rijdt, wordt al gauw duidelijk wat onveilig verkeer in Oeganda inhoudt. Na een kwartier is er een beetje oponthoud en mompelt James iets over een ongeluk. Links naast de weg ligt een auto op z'n kop, veel mensen eromheen. Geen gewonden zo te zien maar wel veel opwinding. Begrijpelijk. Hoe kan zoiets op een recht stuk weg gebeuren? Verderop wordt het drukker. Auto's halen ons rechts en links luid toeterend in. James moppert maar neemt de verkeersregels zelf ook niet al te serieus.

In de buitenwijken van Kampala slaat aan de rechterkant van de weg plotseling een brommer over de kop. Het is donker. De brommer landt onderste boven op z'n toeter. De koplamp schijnt in ons gezicht. Even zien we niet waar de berijder is, tot er iemand uit de greppel komt gekropen. Zelfs James is geschrokken. Hij vermoedt dat de man pas later zal voelen hoe erg het is. Hij zal misschien nooit meer

kunnen lopen. Niet aan denken.

Wij komen ongedeerd bij ons hotel aan. Een afslag naar links tussen een paar huizen door, een kort onverhard pad en dan drie uilen op een rode stalen deur geschilderd. James toetert drie keer. Iemand kijkt door een luik: goed volk, we mogen erin.

Hier is alles zoals je kan verwachten van Afrika. De B&B doet op het eerste oog denken aan het Turkse pension waar ik ooit met Oscar en de jongens was. Mooie panden, twee tot drie lagen hoog met behoorlijk wat ruimte eromheen. Onze kamer op de begane grond heeft een terras aan de tuin. Toch maar geen raam openzetten. We hebben twee grote bedden met vrolijk gekleurd beddengoed onder een enorme klamboe.

Het briefje met de vraag twee minuten te wachten op het warme water is niet overdreven. Ik geef het op en doe het met koud water maar laat de kraan aan in de hoop dat Riet het beter krijgt. Als ik me afgedroogd heb komt er toch iets warms. Nog heel even dan. Nu maar eens zien wat het ontbijt brengt.

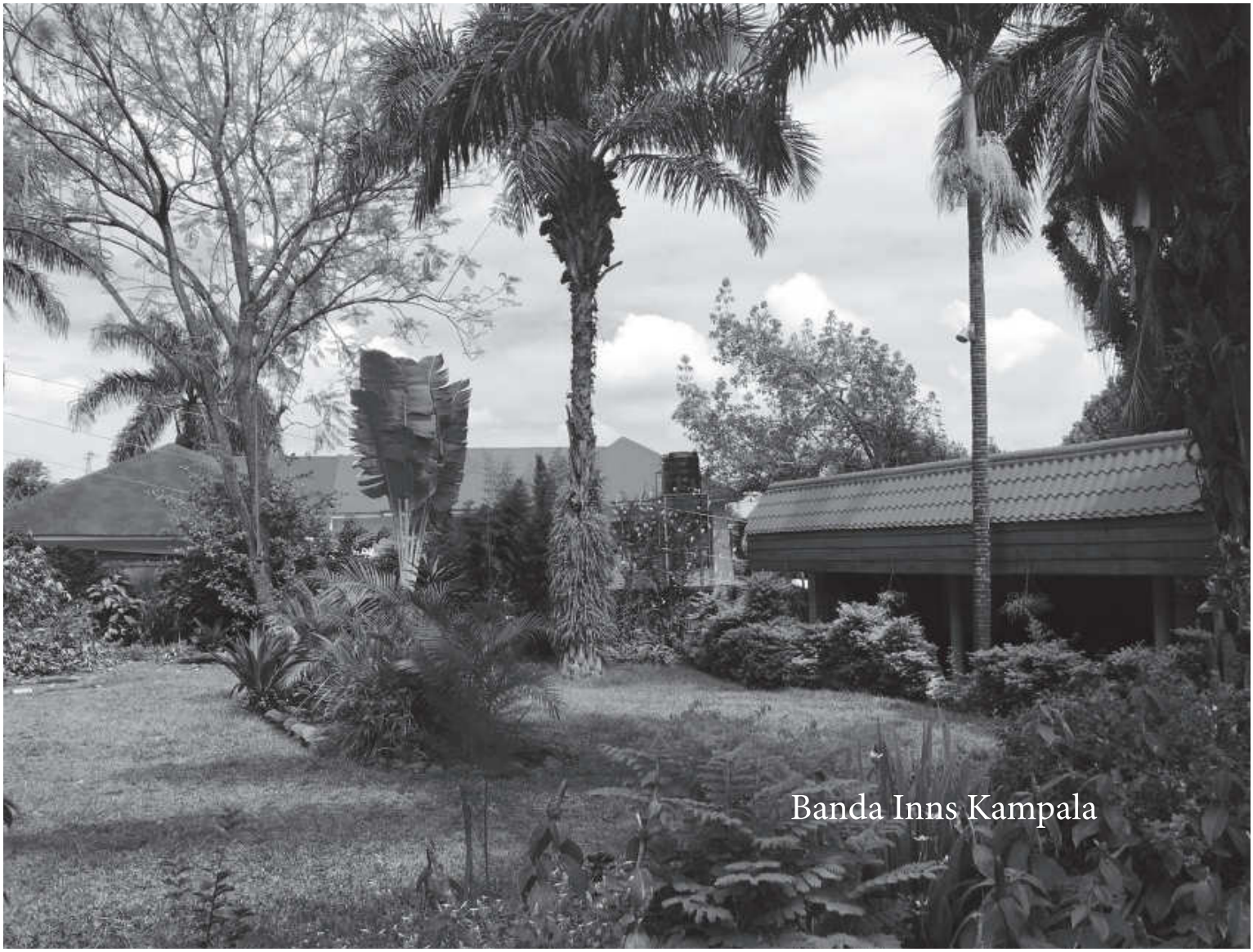

Banda Inns Kampala

We ontbijten op het terras van Banda Inns met uitzicht op de tuin. Prachtig bloeiende bomen en de schreeuw van een aap of was het toch een vogel die we niet zagen, terwijl twee mannen een tien meter lange ladder tussen de twee stammen van een boom recht probeerden te buigen. Op het 'gras' een indrukwekkende stapel vers gesnoeide cactussen.

Via de receptie laat sr Cate ons weten dat ze onderweg is waaruit wij concluderen dat we nog wel even tijd hebben om geld en water te halen. Door de rode poort met de drie uilen (three hoots) langs de bloeiende Bougainville rechtsaf naar de hoofdweg en weer rechts. We passeren een autowasserette waar je ook je stoelen kan laten wassen. Die drogen vanzelf in de zon. Meteen op de hoek de eerste boda boda en niet veel verder de bekende taxichauffeurs. De ATM vinden we soepel en met het gebruikelijke gehannes van omrekenen pinnen we ongeveer honderd euro. Zelfs een flesje water kopen lukt dan.

Terug in Banda Inns genieten we nog even op het terras. Net als ik op de WiFi inlog, komt onverwacht snel sr Cate binnen met driver David. David is heel lief en verlegen. Als we hem vragen aan te schuiven om iets te eten blijkt hij eigenlijk geen Engels te verstaan. Hij antwoordt op alles met 'yes'. Na omelet en koffie voor sr Cate (veel aangelengde melk met een heel klein beetje Nescafé) en David en wat van het ontbijt resterende fruit voor Riet en mij gaan we op stap. Onze bagage past net achterin. Hopelijk hoeven we niet te hard te remmen want dan krijgen we de koffers in onze nek.

Als we de riemen hebben vastgemaakt, zegt Cate al rijdend een gebed op. Samen met David zingt ze een lied voor de engelen om af te sluiten met een gebed tot de Heilige Jozef voor een veilige reis. De grens tussen geloof en bijgeloof is dun maar het is een mooi ritueel.

Op verzoek van Cate rijdt David langs een kerk die gesloopt is en herbouwd wordt waarop Cate opmerkt 'they must have planned ahead financially, otherwise it would be very expensive'. Een uitspraak waar ik meer dan eens aan terug zal denken. Het verkeer in Kampala is druk. Met enige regelmaat komen we tot

stilstand. Dat leidt direct tot grote hoeveelheden jonge mensen die iets proberen te verkopen. De meest uitlopende artikelen: zonnebrillen natuurlijk, zakken met wat stukjes geschild rietsuiker blijken te zijn, een soort dunne soepstengels en zelfs tuinharken, grootverpakkingen wc-papier, hoofdkussens, en drukverdelers voor een autostoel of zijn het toch bumperdelen? De laatste drie in de handen van één verkoper. Cate vraagt David om sinaasappels te kopen. Hij krijgt een grote zak, zeker drie tot vier kilo, en precies op dat moment trekt de rij auto's op. Cate is nog op zoek naar geld. De verkoper holt met het wisselgeld in z'n hand enige honderden meters achter de auto aan. Geen klacht komt over zijn lippen als hij in één beweging het wisselgeld afgeeft en de betaling aanpakt. Een habijt heeft zo zijn voordelen…

Even verder wordt het groener. Hier en daar staat een uitgemergelde koe in de berm. Vaker is de strook langs de weg volgebouwd met hutjes en keetjes van waaruit handel wordt gedreven. De rode verf is blijkbaar in de aanbieding want dat lijkt de favoriete kleur voor recent geschilderde huizen.

Na anderhalf uur naderen we de plek waar Riet en Joke tien jaar geleden hun ongeluk hadden toen een vrachtwagen zonder remmen van achteren op hen inreed. Het is in de afdaling van de eerste heuvel, niet eens zo hoog. Qua locatie stelt het, nu de weg goed geasfalteerd is, weinig voor. Als ik niet beter wist zou ik er geen gevaar in zien.

Cate weet precies te vertellen hoe het gebeurde. We horen het haar de komende dagen nog verschillende keren vertellen, iedere keer met dezelfde gebaren en intonatie. 'When I looked back, oh Jesus. I think I was hurt the most; not physically but in my heart.'

Vervolgens rijden we langs het ziekenhuis waar Joke en Riet destijds zijn behandeld. Juist vandaag bestaat het 75 jaar. Dat betekent groot feest, een feest dat Cate vanwege ons bezoek moet missen. Ondertussen maakt ze een grote hoeveelheid paarse strikken voor overleden zusters. Binnenkort, met Allerzielen(?), zullen alle levende sisters een of meer strikken op de graven van hun voorgangers leggen, waarna ze 'responsible' zijn 'for praying for them all year'.

Rond de evenaar wordt het welvarender, maar wat is welvaart in

dit land? De hutjes die we lange tijd zagen, worden stenen bouwsels die wíj nog niet eens als schuurtje zouden accepteren. De vrouwen lopen steeds vaker in mooie jurken met torenhoge schouders. En nog steeds zien we wasgoed liggen op wat eens gras was. Hoe kunnen mensen onder zulke primitieve omstandigheden er toch zo verzorgd uitzien?

Bij de evenaar maken we een sanitaire stop en met hulp van een paar Nederlanders uit Kampala ook wat foto's. Uiteraard. Als ik bij het wegrijden omkijk, zie ik op een groot bord 'Corruption in procurement worsens poverty' Die moet op de terugweg op de foto, besluit ik.

Het lijkt net of de route in zones is verdeeld waarin telkens gedurende enige kilometers één soort product wordt verkocht: houten bedden, tomaten, bataat, verse vis… De procedure is steeds hetzelfde: jongens manen auto's om te stoppen en wat te kopen. Ik dacht eerst dat ze liftten, maar dan blijken ze te wijzen op een collega die enkele grote vissen aan een stok geregen ronddraagt. Ook zien we eindeloze hoeveelheden manden met mandarijnen en uiteindelijk goed gesorteerde kramen met groenten en fruit. Bij zo'n soort kraam stoppen we om inkopen te doen. Mijn ogen vallen haast uit hun kassen als ik de rijkdom aan fruit en vooral de maat ervan zie.

Cate waarschuwt dat we er bijna zijn en voegt daar de mededeling aan toe dat 'vanaf hier alles van ons is'. Wij fatsoeneren snel ons haar dat dankzij de open ramen meer op een ragebol lijkt dan iets anders. Het laatste restant van wat wij beschaving noemen. De laatste honderd meter leggen we luid toeterend en stapvoets af. Allemaal net als toen tante Aagje/sr Francis de Borgia honderd jaar geleden aankwam. Er staat een grote groep kinderen, gekleed in uitbundig gele gewaden, op ons te wachten. Nog voor we uit kunnen stappen beginnen de jongens, in blauw, te trommelen en vallen eens zoveel meisjes hen luid kirrend bij. De meisjes in geel dansen uitbundig, zeker een kwartier lang. Ontroerend en tegelijk ongemakkelijk. Je voelt je een koloniaal. Tegelijk is duidelijk, deze eerste keer al, hoe ontzettend veel plezier deze kinderen beleven aan het dansen en zingen.

Sr Cate legt uit dat wij 'special guests' zijn, want 'relatives' van sr Mechtilde en sr Francis de Borgia. Een van de meisjes in kostuum komt naar me toe en zegt: 'I'm fine' Het antwoord op de vraag die ik nog even verzuimde te stellen. En dan: 'My best friend is from The Netherlands, Martine'. Ze pakt mijn hand en laat die niet meer los tot we bij ons verblijf zijn. Ze komt in de dagen die volgen nog diverse keren naar me toe of zit ergens in de buurt naar me te staren. Een keer vraagt ze me 'when is Martine coming?'

In het gastenverblijf zorgt Soskovia voor ons. Ze is een heel lief meisje dat altijd een rood shirt en een rood/zwarte rok draagt, ze heeft twee setjes. Ze heeft het huis versierd met bananenbladen en bloemen. Op alle deuren hangen welkomstbriefjes.

We krijgen een 'light snack' van watermeloen aangeboden. Heerlijk. Maar dan volgt de rest: slappe gebakken aardappelen (patat), matoke (in bananenblad gestoofde banaan), aangevuld met enige groenten, in dit geval iets dat op spinazie lijkt. Daar kunnen we zeker tot morgenochtend op vooruit. Maar dat blijkt niet de bedoeling. Om acht uur vanavond worden we op het eten verwacht bij de zusters van de Bishop Stensera Vocational School.

Terwijl we eten vertelt sr Cate dat er op zondag een bijzondere dienst zal zijn waarin voor alle werelddelen gebeden zal worden. Zouden wij in de processie mee willen lopen namens Europa? En zouden we dan ook een van de voorbeden willen doen? Zij zal het gebed van het Luganda omzetten in het Engels. Wel ja, dat doen we hoor. Maar eerst krijgen we twee uur rust, waarin Riet en ik bijpraten over onze familiegeschiedenis, een rondje door de tuin lopen en kort douchen vanwege het schaarse water.

Rond kwart voor acht – later dan afgesproken maar tijd is hier een relatief begrip - komt Cate ons halen. Sorry, maar het vertalen van het gebed is niet gelukt, zouden we in onze eigen woorden willen bidden? Eh ja, als het niet anders kan. Dat is dan geregeld.

Met enige vertraging en een omtrekkende beweging langs de kapel in aanleg lopen we naar de nabij gelegen vocational school. Ook hier worden we, in het donker, met dans en zang ontvangen. We krijgen ieder een plastic flesje met bloemen en papieren krullen. Weer een

CORRUPTION IN PROCUREMENT WORSENS POVERTY

verhaal van sr Cate over hoe bijzonder we zijn als relatives. Ik doe een poging ook iets te zeggen, te laat merkend dat ik daarbij het hoofd van de school passeer. Daar moet ik bij een volgende gelegenheid (waar er nog velen van komen) op letten.

Aansluitend worden de leerlingen weggestuurd en worden wij uitgenodigd binnen te treden. We moeten eerst iets in het gastenboek schrijven en gaan dan door naar de privékapel van de zusters van dit convent om te danken voor onze veilige reis. We krijgen hetzelfde eten als bij aankomst aangevuld met hele taaie kippenpoten en thee toe. Dat wordt nog wat als we dit eten alle dagen voorgeschoteld krijgen. De sfeer is sympathiek maar nog enigszins aftastend.

Cate wandelt ons terug naar het gastenverblijf waar we met de laatste energie die ons rest, een gebed in elkaar draaien. Morgenochtend moeten we ons om 7.15u melden om de instructies voor de processie in ontvangst te nemen.

De eerste nacht in Bwanda onder een hevig gehavende klamboe waar de muggen vervaarlijk omheen zoemen. Ik had Bernice haar advies moeten volgen en een eigen klamboe mee moeten nemen. Nu heb ik op advies van Ans met duct tape zo'n dertig gaten dicht gemaakt. Gelukkig waakt de lichtgevende Jezus aan het kruis over me.

BWANDA 22.10.2017

Voor we de volgende dag ter kerke gaan willen we nog een kopje thee zetten. Riet klikt de waterkoker aan en gaat zich aankleden. Even later komt er een hulpkreet uit de keuken: brand! Tegen de tijd dat ik de vijf meter naar de keuken heb afgelegd heeft Riet het vuur al gedoofd. Blijkt dat er twee schakelaars naast elkaar zitten en dat de linker het elektrische plaatje bedient waar toevallig een aanrechtdoekje op lag te drogen. De keuken staat blauw maar verder is er niks aan de hand. We zijn erg geschrokken. Gauw zetten we alles open. Voortaan niks meer op de kookplaat leggen en alleen de rechter schakelaar gebruiken. Nu moeten we toch nog haasten om op tijd in de kerk te zijn.

Cate en enkele anderen staan ons op te wachten. We vertellen haar gauw van ons avontuur. Maar als blijkt dat er geen gevaar meer is, lijkt ze niet erg onder de indruk. Terecht blijkt later, want eenmaal terug is de geur van de rook van het vuur waarop even verderop wordt gekookt, beduidend sterker dan de lucht van het brandje dat wij stichtten.

We krijgen een vaas in ons handen geduwd, half gevuld met zand met daarin een stok omwikkeld met zilverpapier en een kaartje Europa erop. Noord- en Zuid-Amerika, Afrika, Azië, Australië en IJsland (een nieuw continent?) hebben vergelijkbare bordjes maar staan in plastic emmertjes. De kerk zit al stampvol met zusters en de leerlingen van de Aloysius school. Achterin en op het balkon een paar burgers. Moeten de misdienaren voorop of toch niet? Allemaal stress.

We hoeven gelukkig alleen het middenpad van de kerk af te lopen, waarna we een plaats krijgen toegewezen op de voorste rij. De mis is half in het Luganda en half in het Engels. Ook het Engels is door de zangerige manier van spreken, moeilijk te verstaan. Ergens vang ik een stukje van de preek op: dat we het geloof moeten verspreiden door erover te vertellen, ernaar te leven. Want daden spreken luider dan woorden. En nog iets dat ik niet begrijp. Ik vind het machtig om te kijken wat er allemaal gebeurt. De pastoor gaat helemaal los als hij overgaat op het Luganda. Zijn blikken spreken boekdelen evenals zijn handen. Hij spreekt met veel gezwaai en een herhaaldelijk nyo,

nyo, nyo. Het voelt nogal moralistisch. De meisjes van de Aloysius zingen prachtig onder begeleiding van drie trommels en het (eenvoudige) orgelspel van sr Jane. Naast me zingt iemand de tweede stem. Voor de voorbeden moeten we allemaal naar voren. Ik voel me ernstig bekeken, zeker als ik te laat omdraai naar het altaar, maar na afloop krijgen we niets dan complimenten voor de goed gekozen woorden.

Na de dienst worden we door de zuster die naast me zit even aan de praat gehouden: 'Shall we let the children out first?' Later blijkt dit een tactische beweging om iedereen de tijd te geven zich buiten op te stellen. Als wij door de deur komen is het voorplein een grote blauwe zee van nonnen met in het midden de meisjes van de Aloysius en vooraan weer de prachtig in het geel geklede danseressen van de Theresaschool. Weer zang en dans – dit keer met een heel 'cheeky' meisje dat een soort vertellersrol vertolkt. Het werkt op de lachspieren van velen. Uiteraard worden we ook nu weer via de nonnen en meisjes, toegesproken – dit keer door mother Noelina en sr Cate - want we zijn toch zulke 'special guests'. Riet vindt dat ik wat blijer moet kijken. Blijkbaar is het te zien dat het ontroerend is maar ook ongemakkelijk voelt.

Ontbijt 'in the parler'. Wederom matoke, patat, omelet en nu ook verse bananen – oei, 3xdaags warm eten en nog wel met bananen! mother Noelina en sr Esperanza die binnen de Counsel verantwoordelijk is voor de portefeuille HR & social work houden ons gezelschap. Mother Noelina is een hele vriendelijke, bescheiden, bijna timide vrouw. Desondanks komen er tegen het eind van de maaltijd stevige politieke standpunten op tafel. De president van Oeganda heeft de maximale regeertermijn uit de wet geschrapt en probeert nu ook de maximum leeftijd te verwerpen. Het is duidelijk dat de zusters hier geen voorstander van zijn. Zulke maatregelen bedreigen de democratie en democratie is de enige manier om een vreedzame overdracht van macht te bereiken.

Na het ontbijt lopen we met Cate terug naar 'The White House' waar we ons programma voor de komende dagen doornemen. Dan

een uurtje rust alvorens we om 13.00u in 'The Motherhouse' worden verwacht voor de lunch. Help: alweer eten??? Ik maak een begin met de vertaling van een van de voelboekjes die Joke meegaf voor de doofblinde kinderen.

Op weg naar het moederhuis wordt Riet aangesproken door een zuster die mother Mechtilde nog heeft gekend. Daarna neemt Cate ons mee en vertelt wat over de tuin, gebouwen en verschillende bouwwerkzaamheden. Overal worden groenten gekweekt: tomaten, bonen, uien, minipepers, een grote avocadoboom etc. Het huis waar sr Mechtilde lange tijd woonde, is inmiddels afgebroken met de bedoeling het weer op te bouwen. De fundering ligt er al, maar het geld is op.

Voor de zusters zijn een paar jaar geleden nieuwe 'dormitories' gebouwd. Riet sliep er al eens tijdens 'the jubilee' in 2010. De uitbreiding van het sanatorium voor de oude zusters is te duur gebleken en is halverwege gestrand. Daarentegen is een van de oude gebouwen gerenoveerd. Het is nog niet helemaal klaar en dus ook nog niet in gebruik. In Nederland zouden we gek worden van zo'n aanpak, maar hier gaan de dingen zo, realiseer ik me. De woorden 'they must have planned ahead' schieten door me heen.

Tegen de tijd dat we in the dininghall aankomen, staan daar opnieuw een heleboel zusters klaar om te dansen en te zingen. Met name de oudere zusters doen erg hun best. Het levert leuke stukjes film op. Mother Noelina heet ons nogmaals welkom en stelt voor dat we op de foto gaan met de zusters die mother Mechtilde en/of sr Francis hebben gekend. Het gaat er nogal rommelig aan toe. Het is onduidelijk of mother Noelina ieders geschiedenis even goed kent. Als het erop lijkt te zitten en we vele malen 'You're so welcome, our mothers. Thank you for coming. Nice to meet you and How are you doing?' hebben aanhoord, komt er een zuster die wat meer tijd nodig had om naar voren te komen. Ik neem een foto van haar en Riet. Ze is zeer ontroerd.

We gaan aan tafel met die leden van de Counsel die in huis zijn; drie van hen zijn op pad. Het gezelschap is dus nagenoeg gelijk

aan dat van het ontbijt. We praten wat over hoe de congregatie georganiseerd is. Noelina probeert ons uit te leggen hoe de verkiezingen voor een nieuwe Counsel elke zes jaar verlopen. Er wordt geen campagne gevoerd, de keuze wordt ingegeven door 'The Holy Spirit'. De verkiezingen worden een jaar van tevoren aangekondigd, waarna er uitvoerig wordt gebeden. De verkiezingen zelf worden een 'Chapel' genoemd en duren circa een week.

Het lijkt een ingewikkelde procedure, Noelina verbetert haar verhaal regelmatig. De 'Chapel' wordt geopend door de bisschop waarna er enkele dagen wordt gedelibereerd. Waarover precies en door wie – toch sprake van een voorselectie? - is niet helemaal duidelijk. De rest van de zusters luistert en probeert zich een beeld te vormen van de denkbeelden van de mogelijk nieuwe Counselleden. Wat kunnen ze verwachten als deze zusters in de Counsel komen. Na een dag of drie, vier volgt de stemming en komt de bisschop het geheel weer afsluiten.

Mother Noelina slaakt een zucht van verlichting als ze het verhaal heeft afgerond. Engels spreken gaat haar niet al te gemakkelijk af en dit is wel een heel complex verhaal. Ze vertelt ook nog over de naderende retraite. Jaarlijks gaan alle zusters acht dagen in retraite. Het ene jaar in de eigen regio zoals de novicen op dit moment nabij The White House, het andere jaar verder weg. Zij heeft haar retraite gemist vanwege een belangrijke vergadering en gaat die nu inhalen. Tijdens een retraite wordt er alleen gesproken met de leiders van de retraite en de pastoor. Er is geen ruimte voor lachen of andere wereldse genoegens. Wel voor mooie zang.

Als we na de lunch nog wat rondkijken op het terrein worden we al gauw opgepikt door sr Ignatio Loyola die geschiedkundige is. Ze wil ons graag de oorspronkelijke gebouwen laten zien. Ze wijst aan wat er al gebouwd is in de tijd van mother Mechtilde en sister Francis de Borgia; de meeste van die gebouwen zijn nog altijd in gebruik. De 'bathrooms' staan er nog. Of we even binnen willen kijken? Bathrooms blijken niks meer te zijn dan kleine afgesmeerde hokjes met een deur of gordijn ervoor waar je je met water uit een emmer water kunt wassen. Geen douche of stromend water.

Bathrooms staan apart van de gebouwen waarin wordt geslapen en zijn dus alleen buitenom bereikbaar.

Voor we het doorhebben worden we door de achteringang van de ziekenboeg naar binnen geloodst. Weer veel knuffels en handen schudden met de zusters die aan tafel zitten. Daarna de gang met kamers in. Niet één kamer blijft ongeopend. Zelfs de kamer van een 100 jaar oude zuster die overduidelijk ernstig ziek is, wordt geopend. Haar hoofd is bedekt met een witte doek om haar te beschermen tegen de zon. Haar voeten liggen onbeweeglijk onder een (vochtig?) handdoekje. Ze richt zich met grote moeite op tot ze steunend op een elleboog haar hand uitsteekt en ons welkom heet. Ik neem haar hand aan en ze knuffelt me 'you're so welcome, thank you for coming'. Als ik antwoord met 'How are you?' zegt ze: 'I'm fine… No, not so good, but it's okay'. Zoveel overgave ontroert me diep. Volgend jaar zal ze 75 jaar in de congregatie zijn en 101 jaar oud worden. Ze vertelt dat ze sr Francis de Borgia nog heeft gekend. Die gaf les toen zij hier als meisje op school kwam. Ze herinnert zich nog goed dat het ongeluk gebeurde en hoe ze allemaal moesten huilen. 'But she is happy now in Heaven'. Zo praat ze wel 10 minuten aan een stuk. Wij worden bezorgd dat het teveel wordt, maar zij wil per se ook met Riet spreken. Diep onder de indruk van deze ontmoeting lopen we naar de White House terug. Vanavond weer eten bij de zusters van de Bishop Stensera Vocational School.

BWANDA 21.10.2017

Vandaag gaan we naar de st Mark VII-school. Maar voor het zover is, eerst morning mass, aanvang zeven uur. Omdat we gisteren ondanks ons getut redelijk op tijd waren voor de voorbespreking van de processie waren we weer om 6.15u opgestaan. Zoals te verwachten was het net iets eerder tijd om te vertrekken dan voorzien. De kerk is beduidend minder vol dan gisteren. De 'vocational school' en nog enkele andere scholen hebben hun eigen dienst. Ook lijken er andere leerlingen te zingen, die van grade 7/8 van de Theresaschool, dan zondag. Weer mooi.

Na de dienst lopen we met de leerlingen en een deel van de zusters naar buiten. Tot onze verbazing blijft een ander deel zitten. Waar moeten we heen voor breakfast? Lekker thuis een appeltje en een reep koek uit Nederland eten? Eerst maar even op een bankje zitten. Als er twee meisjes aankomen, realiseer ik me dat dat het bankje is voor de ziekenboeg. Dan maar naar de plek waar we gisteren ontbeten met mother Noelina. No such thing! We worden uiterst vriendelijk doch beslist bijgestuurd door een vriendelijke zuster die zeker weet dat we niet daar moeten zijn. Zij zal wel even navragen waar dan wel.

We blijken uitgenodigd voor het ontbijt met de pastoor. Dat belooft weer wat. Opnieuw een warme maaltijd met matoke, omelet en spinazie maar ook een geanimeerd gesprek met de eerwaarde vader die nog heel jong is. Hij is in 2008 gewijd en vraagt naar het aantal roepingen in Nederland. Eerst begrijp ik niet waar hij op doelt. Vocations? Daar hebben we er maar weinig van in Nederland. Er zijn bij ons eerder leeglopende kerken. Hier en daar zijn wat oecumenische bewegingen of stromingen waar Riet en ik zo gauw de naam niet van kunnen bedenken. Riets verhaal over de Dominicus waar vrouwen de dienst leiden wordt voor kennisgeving aangenomen. Of er in Nederland dan veel aan missiewerk wordt gedaan? Opnieuw sla ik helemaal de plank mis. Missiewerk ken ik alleen van de derde wereld. Nee dus. Riet weet beter en meldt dat er veel Afrikaanse en Zuid-Amerikaanse pastoors naar Nederland komen. En ook dat wij het moeilijk vinden om de meer traditionele invloed in onze kerken te

standbeeld van mother Mechtilde

accepteren waardoor de leegloop van de kerken versnelt. Datzelfde geldt voor meer terreinen. Waar we twintig jaar geleden trots waren op onze multiculturele samenleving ligt dit nu allemaal veel gevoeliger.

Ik vraag naar de preek van vandaag die geheel in het Luganda was. Was het een voortzetting op het thema van gisteren? Nee helemaal niet lachen de pastoor en Cate. Iedere dag kent zijn eigen lezingen en thema's. Waar het dan wel over ging, is moeilijk uit te leggen. Zijn er in Nederland veel verschillende talen, vraagt de pastoor belangstellend. Naast het Fries en Limburgs (geen officiële taal) en het Vlaams in België hoor je er een mengelmoes van vreemde talen. En bijna iedereen spreekt een woordje Engels. Hoewel ook die taal voor Syriërs soms moeilijk is. Het moet ontregelend zijn als je niks begrijpt en je je niet verstaanbaar kan maken. Neem de Eritrese vrouw die we laatst hielpen met haar fiets. Die situatie herkent de pastoor wel. Toen hij in Spanje ging studeren had hij vergelijkbare ervaringen. Cate verontschuldigt wegens drukte, waarna de pastoor vraagt hoe de Brexit in Nederland is ontvangen. Die vraag had ik niet verwacht. Goede voorbereiding van de vader? Grappig, alweer een politiek topic.

En dan is het eindelijk tijd voor de St Mark VII. Wat een belevenis. Uiteraard komen we weer met luid getoeter aanrijden. Daar reageren zelfs dove kinderen op. De weg stroomt vol. We kunnen niet verder en moeten uitstappen. Cate stelt ons als altijd voor als relatives, dit keer met uitleg over onze bijdrage aan de watertank.

Overal knuffels en handen en dat alles in stilte. We gaan met een enigszins nerveuze sr Angela mee; sr Rose schuift ook aan. Eerst de financiële verantwoording en de voortgang van de projecten. We overladen haar met complimenten. De watertank is bijna klaar. Alleen de omheining die de aanvoerbuizen moet beschermen tegen spelende kinderen, moet nog gemaakt worden. De keuken is ook bijna voltooid. De ramen, deuren en the stove zullen eerdaags worden geplaatst. Daarna is de silo aan de beurt en zal het bos worden aangelegd. Van het resterende geld zullen landbouwwerktuigen worden gekocht. We spreken ook over hoe de kwaliteit van het onderwijs gegarandeerd wordt. Er wordt veel aan opleiding gedaan

maar het is ook learning on the job waar het om de special needs gaat. Eigenlijk is het onderwijs pedagogisch gezien net als voor andere kinderen. Ik vertel dat ik contact heb gehad met Kentalis. Die kennen ze uiteraard. Ze volgen dezelfde methodes.

De cadeaus vallen in goede aarde. Breipennen zochten ze evenals wol en vooral ook de beschrijvingen zijn welkom. Kunnen we ze ook helpen aan naaipatronen? Ik beloof enkele tijdschriften te sturen. De Parachute en de Play Mais zijn ook in de roos zal later blijken. Of we dan nu de projecten willen bezoeken? Ja, graag. We lopen naar de wateropslag waar de 'engineer' ons op staat te wachten. Samen klimmen we op alle onderdelen en openen we alle luiken. Hij legt uit hoe het filter is opgebouwd uit vier lagen die er elk half jaar uitgehaald en gespoeld moeten worden. De grootste stenen onderin daarop medium, daarop small en daarop weer medium stones.

Mijn zwager Kees kan aan de slag want een manier om het uitgaande water te zuiveren tot drinkkwaliteit zonder het te hoeven koken, zou zeer welkom zijn. De vraag is alleen of dat lukt gezien het ingenieuze afschot naar de kranen. Al lopend praat Angela voortdurend met docenten en leerlingen, soms in gebaren, soms met geluid. Niks lijkt haar te ontgaan. Als een kindje begint te huilen geeft ze eerst de dader op z'n donder. Daarna wordt het slachtoffer onderzocht en getroost met een hand langs haar hart.

Dan door naar de doofblinde kinderen. De eerste drie die we ontmoeten, zien helemaal niks. Angela demonstreert hoe ze die kinderen zelfs hebben moeten leren kauwen. Een van hen is ook geestelijk gehandicapt en stoot voortdurend een klagend geluid uit. Niet erg voor de doven om haar heen maar wel voor de teachers. Twee teachers zitten met drie kinderen op de grond te spelen met blokken, bal en kralen. Engelengeduld hebben ze. Het levert mooie filmpjes op. Het middelste meisje kon niks toen ze op de st Mark VII kwam, zelfs handen en gezicht wassen kon ze niet. Nu doet ze dat allemaal zelf en helpt ze de andere twee met wassen en aankleden.

Drie meisjes, druk doende met het vlechten van manden, zijn uitgelaten dat ze bezoek krijgen. Ik maak foto's en filmpjes. Als ze die heel dicht voor hun (goeie) oog houden, kunnen ze net zien dat ze

erop staan. Prachtig vinden ze dat. Het meisje achter de breimachine reageert niet op onze aanwezigheid maar haakt steek voor steek een trui. De dove docent die erbij staat probeert ondertussen duidelijk te maken welke reserveonderdelen wel/niet op de machine passen. In de ruimte daarnaast zitten drie leerlingen met een docente die ze leert tellen en schrijven. Riet krijgt hier haar sign name: twee aaien van boven naar beneden op haar rechterwang. Heel lief. Ook deze kinderen herkennen zichzelf en elkaar met enige moeite op de foto. Sr Angela communiceert zo gemakkelijk met deze kinderen. Overal waar zij binnenkomt breekt de zon door. Ze geniet er zelf ook van.

Net als we denken dat we wel genoeg indrukken hebben opgedaan, mogen we mee naar de grote eetzaal. In stilte zetten de kinderen de banken klaar. Gedisciplineerd vindt iedereen een plek en wacht op wat komen gaat. Ook een paar doof blinde kinderen zitten op de banken. Hier en daar wordt wat geginnegapt. Een van de grotere meisjes grijpt in als de kleintjes elkaar teveel in de haren zitten om daarna meteen met haar vriendin hun spelletje handlezen voort te zetten. Buiten wordt hard gewerkt aan kostuums. Het duurt even maar dan begint de muziek en komen er van twee kanten kinderen het podium op. Keurig in de maat dansen ze op een zelfgemaakt welkomstlied. De juf spreekt op de achtergrond de tekst terwijl de kinderen de bijbehorende gebaren maken.

Hoewel ze de muziek niet horen gaat alles gelijk. Ze voelen de trillingen en volgen de leider rechts voorin. Het ziet er echt leuk uit en iedereen lijkt er plezier in te hebben. Je zou bijna vergeten dat deze kinderen niks horen. Na afloop is er een groots gebaren applaus met de handen in de lucht. Daarna wordt er omgekleed en krijgen we een rituele initiatiedans die opgevoerd wordt bij de besnijdenis van jongens. Het verhaal erachter is bekend: die besnijdenis moet gebeuren en mocht je daar op jonge leeftijd aan weten te ontsnappen, dan moet het desnoods nog als je veertig bent. Zo niet, dan blijf je eeuwig kind. Is dat een boodschap in onze richting of aan de kinderen? We vragen het niet na. Het ritueel van omkleden en dansen gaat nog een tijdje door.

Ondertussen is er een deftig geklede dame gearriveerd,

lakschoenen, een handtas met gouden gesp en een felroze jasje. Ze klimt op het podium, bedankt ons en komt dan naast ons zitten. Ik heb gemist wie ze is en vraag het haar. Ze blijkt het hoofd van de regionale schoolinspectie te zijn. Graag zouden we wat met haar praten over hoe het werkt met de financiering van de school maar ze is druk met sr Rose en vertrekt dan gauw weer met achterlating van 5000 USH op het podium. Dat lijkt heel wat maar schijn bedriegt. Per kind geeft de overheid elk semester 7000 USH, amper voldoende om suiker van te kopen.

Met behulp van een gebarentolk spreken wij een woord van dank waarna we naar het verblijf van de zusters worden gebracht voor de lunch. Zo heerlijk zijn we nog niet eerder onthaald. Veel verschillende gerechten, twee soorten mals vlees, coca cola en een grote schaal vers fruit toe. De sfeer onder de zusters is echt gezellig. Er worden zelfs grapjes gemaakt.

We praten over de veiligheid van deze kinderen als ze van school komen. Die hangt sterk af van of en hoe ze door hun ouders worden geaccepteerd. We spreken ook over de organisatie van de school en het probleem van de voedselvoorziening. Als het eten of het water op is, moeten de kinderen naar huis. Sommige kinderen smeken de zusters om te mogen blijven.

Hoe komen ze aan hun voedsel? Dat verbouwen ze zelf en/of kopen ze in. De kinderen krijgen pap van mais en tapioca en andere meelsoorten en een soort betonnen pasta. Groenten hebben we nog nergens gezien. Alle graaf- en oogstwerkzaamheden doen de zusters zelf. Sr Rose begint over de tractor waarvan al eerder sprake was. Nu huren ze soms een tractor om te ploegen. Zaaien kan ook met een tractor maar zo een is hier in de buurt niet te huur. Sr Rose dacht dat een tractor kopen in Oeganda goedkoper was dan er een opsturen vanuit Nederland, maar begrijpt nu dat dat weleens anders zou kunnen liggen. Sr Angela weet dat nog niet zo zeker. Duidelijk is dat een tractor enorm zou helpen. Wij vragen van wie de tractor zou moeten zijn om alle scholen ervan te laten profiteren. Ze zien mogelijkheden om dat af te stemmen. Wij beloven nader onderzoek te doen naar de mogelijkheden van een refurbished tractor

uit Hazerswoude. Angela gaat op zoek naar een contactpersoon waarmee we kunnen overleggen over het soort apparaat dat ze kunnen gebruiken, bij voorkeur een Mass Ferguson 4 wheel drive?

Na de lunch bezoeken we de klassen. Eerst de jongens bij houtbewerking. Ze maken krukjes, stoelen en hele bedden. Ook zit er een jongen schoenen te maken. Op de foto natuurlijk… We kijken ook bij de kleuters; drie groepen in één klas. De juf werkt met één groep, een Duitse statigere geeft schrijfles aan een paar anderen, terwijl de derde groep voor zichzelf werkt.

Opeens haalt Angela heel rustig en vriendelijk, iets uit de mond van een van de kinderen. Het lijkt wel een afgebroken scheermesje. Best eng. In de volgende klas wordt net een jongetje naar buiten gebracht dat moet overgeven. Angela kijkt even naar hem en brengt hem naar een betere plek. Door het raam heen legt ze een ander jongetje uit dat je slaperig wordt als je het te warm hebt en daarom beter niet je trui om je nek kan doen - zo alziend en zo liefdevol. We gaan weer verder en krijgen les over schapen houden. Rammen en vrouwtjesschapen. Wie heeft er thuis schapen? Niemand? Echt niet? Andere dieren? Tussendoor even gymnastiek.

In weer een andere klas gaat het over doe-woorden do+ing = doing en zo ook werkt het ook met fighting, sleeping, walking en running. Zeer geanimeerd vliegen de voorbeelden zowel in spelling als in gebaren door de klas. Wat doe je eigenlijk allemaal als je ‘s ochtends opstaat? En hoe heet dat ding waar je met je hoofd op ligt? Kinderen doen het voor, steken hun hand op omdat ze graag het antwoord geven, schrijven op het bord etc. Alles in stilte, maar anders zou je bijna vergeten dat deze juf en kinderen doof zijn.

In haar kantoor beantwoordt Angela onze vragen over hoe je woordbegrip krijgt als je vanaf je geboorte niet kunt horen. Ze vertelt over de moeilijkheden die er tussen ouder en kind kunnen ontstaan door wat ze op school leren. ‘Ik weet het niet’ of ‘ik begrijp het niet’ ziet er voor ouders die niet vertrouwd zijn met sign-language uit als: ‘je bent gek’ of ‘je bent dom’. Ook op dat terrein valt dus nog veel werk te verzetten. Helaas is het veldwerk bij ouders thuis, ooit door Sense gefinancierd, gestopt bij gebrek aan voldoende middelen.

Wat zou het meeste bijdragen aan het welzijn van dove en doofblinde kinderen vragen we tenslotte? Het antwoord daarop is eenduidig: werk, werk en nog eens werk. Werk geeft bestaansrecht en daarmee veiligheid. De overheid doet niets voor deze mensen. Ook de dove docenten worden niet door de overheid betaald. De school moet dat zelf doen (een probleem op zich) terwijl de Duitse dove stagiaire op kosten van de Duitse overheid een jaar in Oeganda verblijft. Riet en ik spreken 's avonds nog een tijdlang over hoe daar nou verandering in kan komen. Het veldwerk moet weer opgepakt worden. Wie kan daar bij helpen? We ronden af met de gedachte dat het fijn zou zijn als we een nieuwe contactpersoon in Oeganda hebben. Zullen we Bart vragen de st Mark VII te bezoeken? Nee, dat is niet belastend. De wereld moet weten dat deze kinderen er zijn en erbij horen, zegt sr Angela.

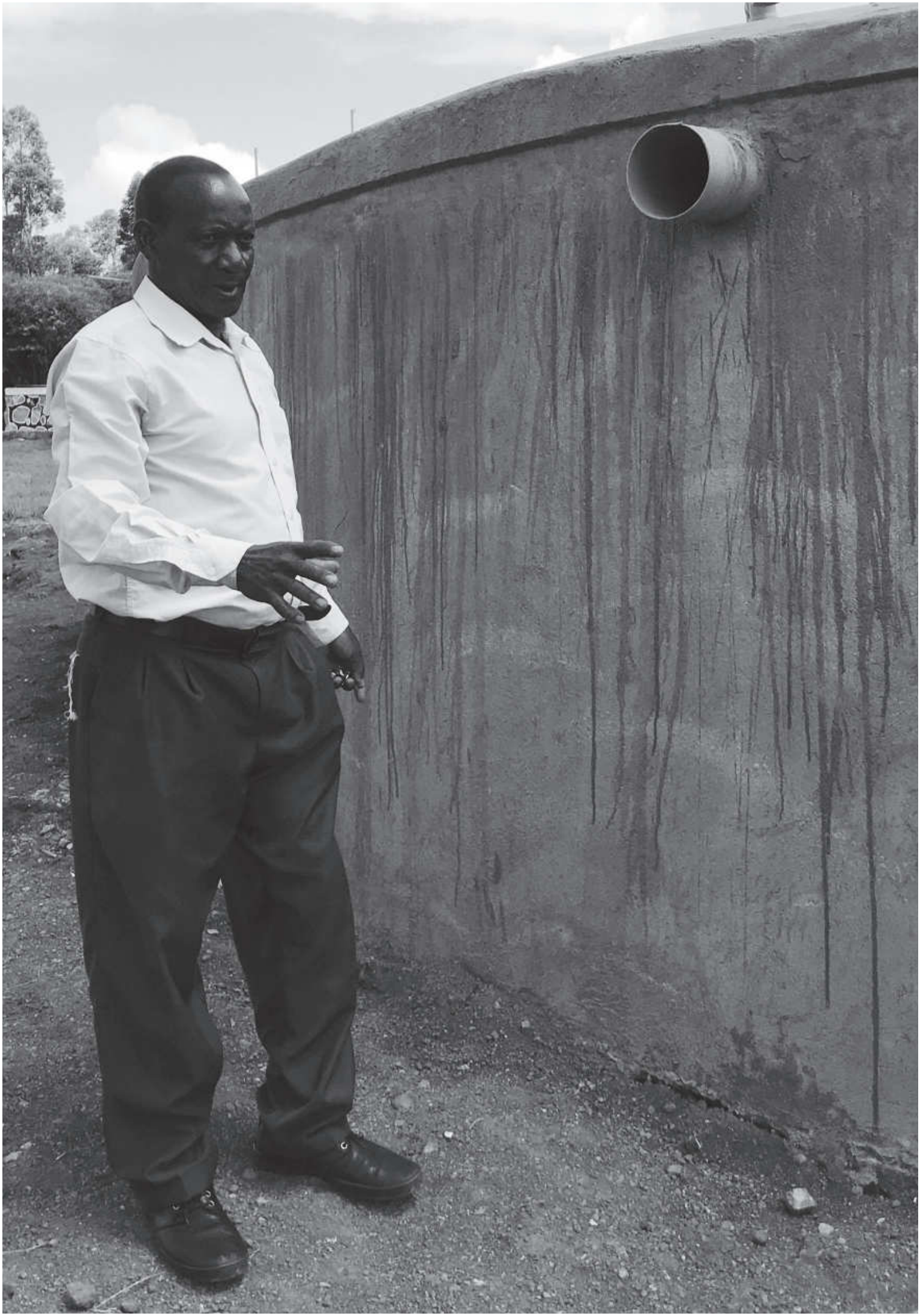

BWANDA 24.10.2017

Op de veranda van ons huisje begin ik aan het verslag van alweer een bewogen dag. Vanmorgen was er geen Mass. Dinsdags gaat de pastoor voor in de kapel van de st Theresaschool, eerst voor de primary school – de 900 honderd leerlingen passen er niet en staan dus deels buiten - dan voor de secondary school en de kinderen van de st Mark VII samen. We ontbijten in ons eigen huisje, dus lekker lang op bed. Om negen uur is de afspraak met de bursar (penningmeester) van de congregatie. Wij weten niet goed hoe we het zullen aanpakken behalve dan dat we willen laten weten al een tijd weinig terugkoppeling te hebben gehad over onze bijdrages aan de 'elderly sisters'. We zijn ook benieuwd naar de voortgang van het jubilee project voor HIV en AIDS patiënten waarvoor Riet indertijd bijdragen verzamelde onder de families Verkleij en Wesselingh. Vooraf bedenken we dat onze vragen vooral niet negatief moeten klinken. Daar hadden we ons geen zorgen over hoeven maken.
We krijgen een keurig verslag van wat er gedaan is en wat de plannen voor komend jaar zijn. Meteen borrelen er ideeën op hoe een deel mogelijk gerealiseerd kan worden zelfs binnen de beperkte middelen die er zijn. Ik moet ophouden met het aandragen van dat soort ideeën. Ik kan ze nooit allemaal uitvoeren en later blijkt dat ze ook helemaal niet passend zijn.

Het jubilee project is nog under construction en als we daar verslagen van willen moeten we sr Cate of mother Noelina maar benaderen. Even later belooft Cate een algemeen voortgangsrapport van dit project in haar jaarverslag te zullen opnemen. Wel wil de bursar nog even laten weten dat ze het Francis/Mechtildefund een bijzondere constructie vindt omdat Cate de enige tekenbevoegde van de bankrekening is.

Cate legt ons uit dat deze rekening in haar tweede counselperiode is ontstaan. Toen ze uit de counsel ging, is de rekening in overleg met moeder-overste, sr Rosemary Namaganda, onder haar hoede gebleven omdat zij onze contactpersoon is, het geld al een bestemming heeft en niet anders besteed mag worden. Zij zal op ons verzoek met mother Noelina bespreken of dit nog steeds wenselijk is.

thirteen
ourteen
fifteen
sixteen
seventeen
eighteen
nineteen
twenty
October 2017
Doing word ing
Sign and write doing words-ing
fight ting = fighting
go ting = going
Walk ting = Walking
runting = 'runing
Sleepting = Sleeping

21 twenty one
22 twenty two
23 twenty three
24 twenty four
25
26
27
28
29
30
40 forty
50 fifty
60
Answer Questions from
words above.
What? _____
What

Wij geven aan dat we tot onze grote vreugde een legaat hebben ontvangen voor de St Theresa primaryschool. De bursar, sr Bernadette Nakafeero, is hier uiteraard zeer verheugd over en kan goed accepteren als dit geld direct naar de school gaat. Ook als er te zijner tijd een tractor komt, kan dit direct met de scholen worden opgenomen. We spreken af dat de bursar jaarlijks een rapportage van de besteding van het geld voor het sanatorium zal sturen en dat sr Bernadette dat in haar overdracht aan de volgend bursar mee zal geven. Dit verslag is enerzijds bedoeld als een 'verantwoording' maar functioneert daarnaast voor ons als inspiratie om door te gaan en mogelijk mee te denken in alternatieve oplossingen.

Na een uurtje rust komt Cate ons ophalen. Ze ziet de zak met reuzenmikado en is benieuwd wat erin zit. We spelen ter plekke op de veranda een spelletje waarna we richting St Theresa Primaryschool lopen. We horen al trommels en gezang voordat we het terrein oplopen.

We worden ontvangen door de deputy en sr Betty. Ze vertellen ons dat de school maar liefst 890 kinderen heeft. De posters aan de muur laten zien dat de resultaten ieder jaar verbeteren. Wij zijn erg onder de indruk van hoe zij de erfenis van sr Francis hebben weten uit te bouwen. Ons bericht over het Tolhuijs legaat valt in goede aarde, ook als er enige voorwaarden aan verbonden blijken. Er zal een eigen internationale bankrekening geopend moeten worden, zodat we het geld in euro's kunnen overmaken.

Riet vertelt weer over de Dominicuskerk. Iedereen luistert welwillend maar wat het oecumenische karakter ervan precies inhoudt, dringt niet meteen door. Dat er wel eens een vrouw voorgaat of kinderen op het podium spelen, lijkt ook hier niet aan te komen. We gaan naar buiten waar we een geweldige dansvoorstelling krijgen. Uiteraard gelardeerd met de nodige speeches. Cate is vastbesloten dat Riet een zus is van sr Francis de Borgia en ik een nichtje van mother Mechtilde of toch sr Francis? in ieder geval van Riet. Wij worden ook geacht ons te richten tot de kinderen en hun twintig docenten. Nog net op tijd denk ik eraan iets te zeggen over hoe belangrijk onderwijs is en dat zij de kinderen van de toekomst zijn.

Daarna volgt een ronde langs alle projecten die we de afgelopen jaren steunden. Een deel van de speeltoestellen die we jaren geleden financierden, is momenteel in het ongerede. Op verschillende plekken zijn de daken hersteld, maar zeker de helft moet nog onder handen worden genomen. In de slaapzaal van de jongens kijk je op veel plekken zo naar buiten. Veel van de gebouwen stammen nog uit de tijd van mother Mechtilde. Eén lokaal is voor de helft in gebruik terwijl de andere helft als opslag/vuilstort dient. Gelukkig is er wel een provisorische afscheiding tussen beide gemaakt, maar het blijft één ruimte.

Dat er overal op open vuren wordt gekookt, vinden we inmiddels gewoon. Wel valt op dat er even verderop apart voor de leraren wordt gekookt. Als ik vraag wat het verschil is, blijkt dat alleen de maat van de pan te zijn. In de pan voor de kinderen staat een man met een roeiriem door de pap te roeren. Licht onbegrijpelijk is het verhaal over docenten die nu eten en vergaderen onder een boom en klassen die tijdelijk verhuisd zijn. De kleuters zitten inderdaad met z'n drieën in een bankje dicht op elkaar gepakt in een ruimte die donker aanvoelt. Op de foto's zie ik later dat er wel degelijk ramen zijn. Onderweg lopen we langs de dormitory voor de kleuters. Die blijken onder een asbest dak te slapen. Bij mij gaan alle alarmbellen rinkelen. Asbest? En dat al zestig jaar in zon, wind en regen? We worden er niet rondgeleid. Voor de zekerheid vraag ik of dat gebouw met het astbestdak in gebruik is. Jazeker, daar slapen honderd kleuters met hun matrone en het hoofd van de school.

Na enige aarzeling besluit ik uit te leggen wat asbest doet. Sr Betty schrikt heel erg en staat minutenlang met haar handen voor haar mond. Ze wist wel dat asbest 'dangerous' was maar niet hoe dat werkt. Sr Betty is snel van begrip, ze vraagt meteen of het dan geen goed idee was dat ze onlangs het dak heeft laten vegen omdat er naalden van de bomen op lagen. Deze nieuwe kennis kan leiden tot aanpassing van de plannen. De aanpak van het asbest moet de hoogste prioriteit krijgen. Ook gaat ze met de board van de school praten en het de ouders van de kinderen vertellen.

PICFARE
PICFARE
EXERCISE BOOK
Silver
48 PAGES
NAME
SCHOOL
CLASS
YEAR
SUBJECT

Als we twee dagen later nog eens langs lopen om foto's te maken van dit gebouw, komen we sr. Betty daar weer tegen. Ik vraag haar hoe ze eigenlijk weet dat het asbest is. 'Dat is wel eens gezegd'. Misschien moet onderzoek nu eerste prioriteit krijgen. Als het inderdaad asbest blijkt te zijn en er vezels vrijkomen, wordt het zaak om de kinderen te verplaatsen. Betty geeft aan dat ze niet zou weten waarheen, totdat ik suggereer dat ze kan verhuizen naar de ruimte die nu net wordt opgeknapt of de plek waar ze nu tijdelijk onderwijs krijgen. Maar die is veel te klein. En meteen daarna heeft ze een oplossing: 'Ik kan wel bedden bijplaatsen in andere dormitories. Wellicht dat een tent ook een optie zou kunnen zijn. We spreken af dat ik wat schriftelijke informatie zal sturen en dat wij voor de Mark VII een contactpersoon in Oeganda denken te hebben gevonden die ook voor de Theresaschool die rol kan vervullen. Daar heeft ze wel oren naar. Als ze dat wil, mag ze mij natuurlijk ook benaderen om te overleggen over te nemen stappen.

Ondertussen blijkt het aanmaken van een internationale bankrekening een hele klus. Ze is woensdag al in Masaka geweest en gaat donderdagmiddag weer. We lunchen met de zusters van de Theresaschool nog uitgebreider dan bij de st Mark VII School. Er blijven maar schotels komen. Matoke en patat natuurlijk met meerdere soorten vlees en groenten en gravy en fruit. Ik zit naast de grootste zuster van de congregatie. Terwijl we wachten op alle schalen en de andere zusters (iets dat niet gebruikelijk is in dit land, maar wij wel prettig vinden) vraagt Riet of ze een foto van ons samen mag nemen. Dat leidt tot grote hilariteit. 'Op de foto met haar? Niemand wil met haar op de foto. Omdat ze te groot is'. Ik wel hoor. We moeten nog eens terugkomen, vindt ze. We lachen veel en hard en spreken af dat we dezelfde foto over 5-10 jaar nog eens maken. Ik krijg de rest van de week iedere keer dat we elkaar tegenkomen een grote smile.

Bij het eten blijkt wel waar haar maat vandaan komt. Vijf grote hoog opgestapelde borden matoke met bijbehorende heerlijkheden werkt ze naar binnen. Ik heb al moeite met een klein bord. Niet vanwege de smaak, want daar zijn we inmiddels aan gewend en

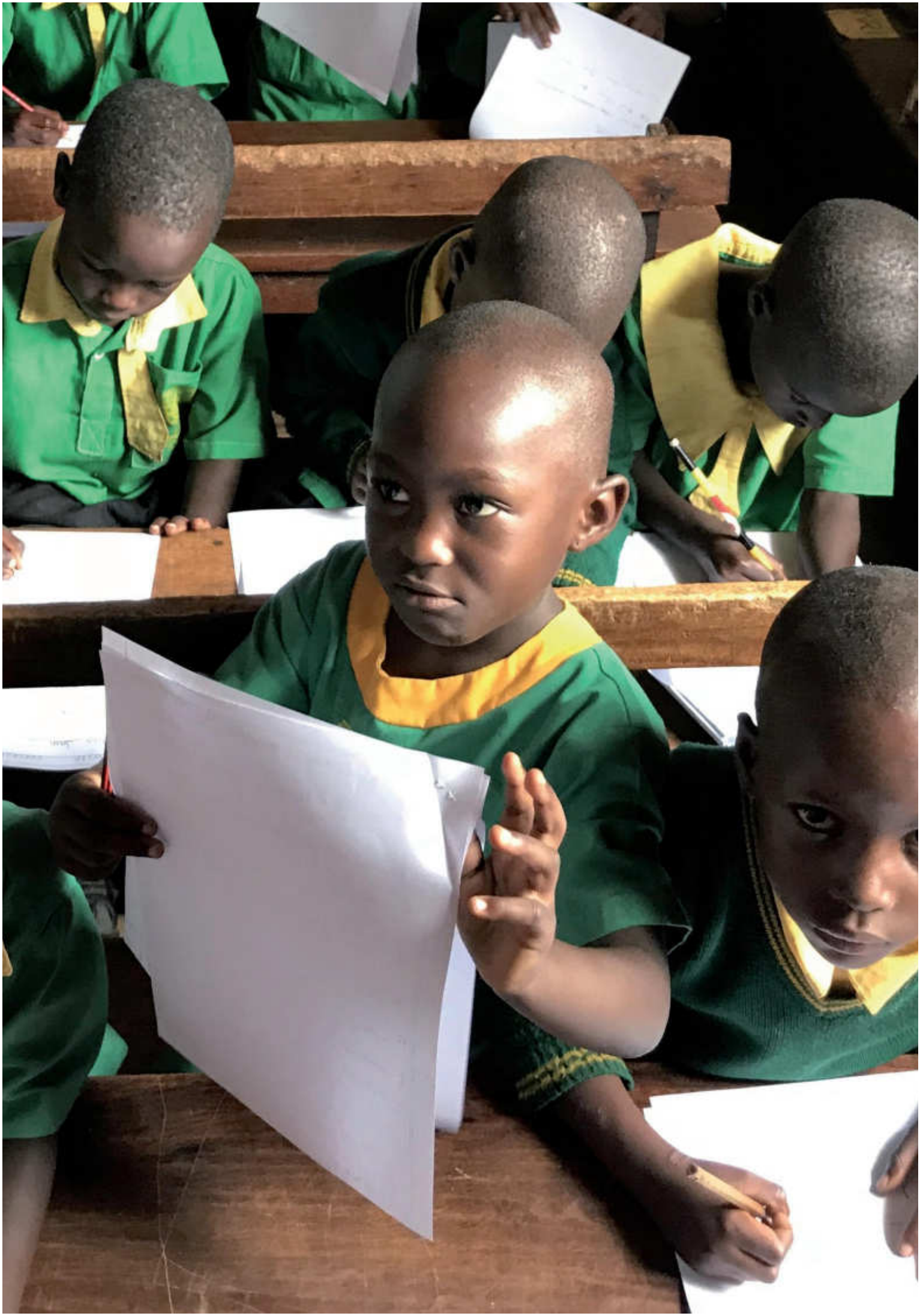

beginnen we steeds meer te waarderen, maar vanwege het gewicht in de maag.

Na de wat laat uitgevallen lunch lopen we nog een rondje over het binnenterrein en maken afspraken over hoe we uitsluitend per telefoon zullen communiceren over financiële zaken. Ook maken we samen de doos speelgoed open en proberen uit te leggen hoe een diabolo werkt. De gymleraar wordt gebeld om een en ander in ontvangst te nemen. Hij zal om 16.30u sportles geven naast de school, met netbal, touwtjespringen, elastieken en ijverig maar vergeefs oefenen met diabolo's. Wij gaan uiteraard kijken en maken veel foto's.

Our mothers! Riet Nouwens en Tessel Linders op bezoek in Bwanda 2017

BWANDA 25.10.2017

Vandaag is Barend jarig. Na Mass en ontbijt – weer met de pastoor - bellen we vanaf de veranda naar Nederland. Zo ver weg en toch even dichtbij.

Terwijl we staan te wachten op sr Cate gluren we naar binnen bij het naaiatelier. Er komt een zuster naar buiten: 'Willen we misschien even binnenkijken in het naastgelegen kantoor waar gewerkt wordt aan de heiligverklaring van sr Amadeo?' Dat lijkt ons wel wat natuurlijk. Hoewel - we hebben vooral interesse voor het atelier.

In het atelier staan zeker tien trapnaaimachines waarvan er een stuk of vier in gebruik zijn. Er verschijnen prachtige borduursels op kleden en kazuifels. Ik dacht dat ik vrij handig was met een naaimachine, maar hier kan ik niet aan tippen. Daarna moeten we natuurlijk vooral het kantoor voor sr Amadeo zien. Sr Amadeo heeft een voorbeeldig leven geleid, onder meer een nieuwe lokale orde opgericht. Na haar overlijden krijgt een pastoor in Masaka een ingeving als iemand in nood om hulp komt smeken. Hij heeft het gevoel dat sr Amadeo dicht bij de Heer is en wel kan helpen bij het vervullen van wensen. Bidden tot haar zal zeker helpen. De man doet wat hem is gezegd en geneest van de ziekte waar hij door werd geplaagd. Zo volgen nog vele wonderlijke gebeurtenissen, aldus de zuster. Hoewel er nog geen sprake is van een direct wonder, is de lange procedure om sr Amadeo heilig te verklaren reeds in werking gezet. Voor ons klinkt het allemaal nogal onwerkelijk, maar we nemen het boekje en de bidprentjes graag in ontvangst.

Dan komt Cate ons halen. De novices zijn gisteren uit hun retraite gekomen. Of we bij ze langskomen? Weer zang en dans en een lesje voor deze jonge vrouwen over de stichters van de congregatie. De novicen wonen in een eigen hofje waar ze getraind worden in het verbouwen van groenten zodat ze zich in alle omstandigheden kunnen redden. De ontmoeting is kort want de lessen moeten door.

Met Cate nemen we de leerlingen door die we ondersteunen vanuit het Bwandafonds. Dit deel van de gelden is bestemd voor kinderen van wie de ouders het schoolgeld niet kunnen opbrengen. Zij krijgen voor één semester lesgeld uit het fonds, de andere twee semesters

moeten ze zelf organiseren. Een klein deel van het geld houdt Cate jaarlijks achter voor het geval er iemand in de problemen raakt. Cate kent alle kinderen persoonlijk en vertelt over hun achtergronden. Hoe zorgvuldig behandelt ze dit alles. Tegelijk zouden we het wel prettig vinden als deze financiële steun vooral naar kinderen van de Theresaschool gaat. De ondersteuning daarvan zien wij toch als onze kerntaak. Is zo'n verschuiving van de gelden een goed idee en zo ja, hoe kan dat gerealiseerd worden zonder de gezinnen van de huidige ontvangers te ontwrichten? Cate geeft aan dat dat zeker haalbaar is, ook omdat de politieke situatie iets stabieler is. Een aantal kinderen op de lijst heeft een broertje of zusje op de St Theresaschool waardoor een verschuiving eenvoudig te realiseren is zonder dat de betreffende gezinnen in de problemen raken. Een aantal andere kinderen is bijna klaar met zijn/haar opleiding. Ook zou een kind van een naburige school kunnen switchen naar de Theresaschool. Dat laatste vinden Riet en ik te ontregelend. We spreken een format af waarin de informatie uit de verschillende overzichten van de afgelopen jaren verzameld en gelinkt zal worden. Cate zal dit format ook voor de komende jaren hanteren.

Tot slot vragen we haar advies over hoe we onze waardering kunnen tonen aan de congregatie, de Stensera zusters, Soskovia en de moeder van Cate die we straks gaan bezoeken. Die laatste met name is een uitdaging. In de winkel die we onderweg bezoeken speelt het volgende gesprek zich af: Wat denken we van een kilo suiker? Wij: Suiker? Snoepjes misschien? C: Nee suiker. Wij: Nog iets erbij dan? C: Limonadesiroop? Wij: Okay limonadesiroop. En iets van een koekje? C: Die biscuitjes met suiker vindt ze lekker. Wij: Niet iets luxers? C: Luxe? Nee, dat niet. Weten we zeker dat we 17000 USH uit willen geven? We verlaten de winkel met een 3l jerrycan limonadesiroop, een kilo suiker en 1 pakje gesuikerde biscuitjes.

De rit naar het ouderlijk huis van Cate is een avontuur op zich. Als we in de buurt van Masaka komen zegt Cate dat we vanaf daar over de highway zullen rijden. Het eerste wat wij van de highway ervaren is twee series van drie drempels, een constructie die eerder aan een woonerf doet denken dan aan een snelweg. Wel een handig

hulpmiddel om een veilige oversteek te bevorderen voor de bewoners van het aanpalende dorp. De snelweg is twee stroken breed, voor elke rijrichting een, en in redelijke staat. Enige tijd later slaan we af en draaien een onverharde weg op. Een stevige rode aarden weg die na enige kilometers verandert in een verzameling kuilen en diepe geulen van zeker 20 cm diep en 60 cm breed. Die geulen kronkelen van boven naar beneden en van links naar rechts over de weg. David, wederom onze chauffeur, stuurt ons er, kundig meesturend met de geulen, stapvoets doorheen. Op de heenweg is de weg leeg en gaat het goed. Als we op de terugweg meer verkeer tegenkomen en David in een afdaling een poging wil doen om een vrachtwagen in te halen, vraag ik toch maar of hij dat niet wil doen.

Ondertussen vertelt Cate uiterst ontspannen dat ze deze weg vroeger lopend af moest leggen, 12 miles! Dat is een eind, bijna 20 km! Hoe lang liepen jullie daar dan over? 'Wij denken niet in uren,' zegt Cate. 'Als je met z'n allen loopt gaat de tijd snel'. Dat snap ik. 'Konden jullie dan op een dag op en neer lopen?' vraag ik nog. 'Oh ja, makkelijk.' Ah, zulke miles dus, begrijp ik, maar indrukwekkend blijft het, in Nederland pakken we bij één kilometer al de (elektrische) fiets.

Als we aankomen bij het afgelegen huis van Cates moeder, zit zij daar in haar mooiste jurk, geheel volgens de lokale traditie, op ons te wachten. Cate complimenteert haar daarmee maar doet er tegelijk een beetje lacherig over. Begrijpelijk, want haar moeder kan niet of nauwelijks meer opstaan. Na drie pogingen besluit ze op handen en knieën naar binnen te kruipen. Cate doet een poging om te helpen door haar hand te pakken en die loodrecht omhoog te trekken. Riet en ik verschieten van kleur en proberen nog een arm onder haar oksels te steken, maar zij redt zich liever kruipend.

Terwijl we Cates broer en schoonzus met drie kinderen begroeten verdwijnt Cate naar achteren. Even later komt ze tevoorschijn met een twee liter fles Cola en Fanta en een flinke cake. Iedereen, ook de vier maanden oude baby - of is tijd ook in dit geval een betrekkelijk begrip en is de baby al acht maanden oud?- krijgt er meermaals van. Voordat we naar huis rijden is alles op, ook het pak gesuikerde biscuit. We praten wat met Cates broer die vertelt dat de bananen ziek zijn

en daarom op termijn geen voedsel meer zullen opleveren. Maar ‘Uganda is lucky, it is the only country in the world that has bananas, cassave, mais and potatoes’. De aanwezige schoonzus hoort bij een andere broer die een klein eindje verderop woont, vertelt Cate terwijl ze ons rondleidt over het terrein en de planten laat zien die de schuimen badborstel geeft. Ze hebben wel negen kinderen of misschien wel meer, zegt ze beschroomd. Jongens of meisjes? Vraag ik, maar dat weet ze niet hoor. Samen met een oom en tante die beiden langskomen om ons te begroeten, bewerken ze het land. Zo zorgen ze voor elkaar.

We bezoeken het graf van haar vader en broer waar we bidden voor hun zielenrust. Ik maak van alle aanwezigen (de oom is alweer vertrokken) zo mooi mogelijke foto’s en beloof ze op te sturen.

’s Avonds eten we nog een keer bij de zusters van Bishop Stansera school. Sr Cate kan er niet bij zijn, Sr Vicenzia wel. Zij was de afgelopen dagen steeds druk met het begeleiden van de novicen in hun retraite. En dat brengt ons op het thema dat we de avond ervoor bij het licht van zaklampen al bespraken: hoe gaat dat, kiezen voor intreden; welke stappen moet je daarvoor doorlopen? Sr Susan heeft gisteren al uitgelegd hoe zorgvuldig de procedure is. Elke aspirant zuster krijgt eerst als postulante en later als novice de gelegenheid om alle aspecten van het toekomstige werk te ervaren alvorens hun eerste tijdelijke gelofte af te leggen. Die tijdelijke gelofte moet vijf jaar op een rij herhaald worden voordat de eeuwigdurende gelofte wordt uitgesproken. Met de opmerking dat de procedure begint met het invullen van een formulier dat aantoont dat ‘the parents

Our mothers! Riet Nouwens en Tessel Linders op bezoek in Bwanda 2017

legaly married' zijn, zit ik in mijn maag. Waar is dat voor nodig? Die vraag roept enig gesmoord gegiechel op. Dat heeft te maken met de drie geloftes die je doet als je intreedt. De gelofte van armoede, van gehoorzaamheid en kuisheid. Tegenwoordig ligt dat misschien anders, maar als ouders geen stabiele relatie hebben, dan is er minder vertrouwen dat een novice een stabiele relatie met God aan kan gaan.

Toch bijzonder om zulke gesprekken te kunnen voeren met elkaar. Wij hebben de hele week gastvrijheid ervaren, niet alleen in de telkens uitvoeriger maaltijden en hapjes om te proeven, maar we hebben ook vriendschap opgebouwd doordat we elkaar alles konden vragen en zeggen. Morgen zullen we nog een keer samen lunchen, maar omdat de lunch vaak rommeliger verloopt, besluiten we nu afscheid te nemen. Cate heeft ons uitgelegd dat de zusters gecompenseerd worden voor onze ontvangst door de st Mark VII en de st Theresaschool.

Als we dan naast de vergoeding die we aan de bursar zullen geven voor ons verblijf - wat echt niet nodig is - toch nog iets speciaals voor deze zusters willen doen, adviseert ze een financiële bijdrage in euro's. Een enveloppe dus met vier tientjes, toevallig voor alle vier één. Eerst spreekt sr Francis ons nog een keer toe en krijgen Riet en ik ieder een door leerlingen gevlochten hoed, tas en beurs. Dan openen zij de envelop. Het wordt een groot feest van elkaar fotograferen en met de briefjes door de kamer dansen. Als ze ons later die avond met z'n vieren door het donker naar 'The White House' begeleiden, lijken we wel een stel dronken bakvissen. Zo lopen we te giebelen. Wie had dat kunnen bedenken na een week kloosterleven?

BWANDA 26.10.2017

Vandaag zijn we 'on our own'. Voor de tweede keer deze week is Cate naar een begrafenis van de vader van een van de zusters. Na de kerk ontbijten we met de pastoor en twee zusters van een orde die door sr Amadeo is opgericht. Deze zusters dragen geen habijt, maar een eenvoudige donkerbruine rok met een ecru-kleurige blouse met daaroverheen een donkerbruine slipover. Ze zijn hier om van de Bannabikira te leren hoe ze kaarsen moeten maken. Zij willen ook een kaarsenfabriek beginnen. Deze zusters zijn het toonbeeld van lievigheid, bijna onderdanig.

Na het ontbijt komt sr Elizabeth ons halen voor een rondleiding langs de verschillende fabrieken van de congregatie. Eerst naar de 'carpentry' alwaar we in het kantoor uitleg krijgen en foto's maken van hun producten. De hoofdzuster en ik komen tot de conclusie dat we collega- ontwerpers zijn. Zij van meubelen, ik van gebouwen. Maar het allerbelangrijkste is dat we het bezoekersboek invullen, de werkplaats zelf krijgen we helaas niet te zien.

Dan de bottelarij. Hier is het verhaal dat de grote machine stuk is en niet goed gerepareerd waardoor ze op het ogenblik minder dan de helft van de normale productie draaien. Dat is jammer, want de verkoop van de flesjes water is behalve voor die gekke Nederlandse gasten die maar blijven drinken, bedoeld voor de verkoop.

Ook de hostifabriek heeft te lijden van machine falen zodat de hosti's met de hand uit de grote platen moeten worden gestanst. De hosti's worden gebakken in een apparaat dat een kruising is van een ronde crêpe-bakplaat en een tosti ijzer. De restanten van het deeg dat uit het bakapparaat druipt, worden gedroogd, gefrituurd, gezouten en als pittige lekkernij verkocht. De al gebakken afsnijdsels worden vermalen en in de pap verwerkt.

Tot slot bezoeken we de schoenmakerij. Eigenlijk krijgen we vooral de schoenenwinkel te zien waar ieder denkbaar model degelijke zwarte (en een enkele rode of groene) schoen is uitgestald. Ik kom even in de verleiding om een paar uit te zoeken, maar bedenk net op tijd dat ik dan weer een paar schoenen voor de kast zal hebben. Bij de gratie Gods mogen we een blik in de schoenmakerij werpen.

Vier man in een piepkleine ruimte snijden, stikken, lijmen al deze schoenen in elkaar.

Voor de lunch worden we bij de zusters van de Bishop Stansera verwacht die ons ook graag hun school willen laten zien. Met een beetje geluk kunnen we dat voor de lunch doen en na de lunch naar Villa Maria, de plek waar sr Mechtilde en sr Francis begonnen. Helaas, de rondleiding moet wachten tot na het eten. Wel kunnen we daardoor bewonderen hoe sr Susan al dat heerlijks kookt. Ze heeft maar twee vuurtjes, een op hout en een op kolen. Het is bloedheet in haar keuken, maar niet zo erg als wanneer ze drie pannen op het vuur heeft staan. Al het snijwerk wordt gedaan in de brandende zon meteen achter de ruimte waar we eten.

Als we vragen naar hoe het werk op het land verloopt, krijgen we te horen dat ze een paar keer per jaar een groep gevangenen inhuren om voor ze te spitten. Ze komen in een pick-up met twee agenten die ze onder schot houden. Heel veilig dus en ze werken hard. Die mannen zijn gek op de zusters; ze krijgen er goed te eten en brengen een dagje in de buitenlucht door.

Bij de rondleiding na de lunch blijkt dat ook de scholieren in de tuin moeten werken. Er is een man die voor de koe zorgt en de bananen van hun ziekte probeert te genezen. De koe heeft een stierkalf geproduceerd. Ze hopen binnenkort op een meisjeskalf zodat ze meer koeien zullen krijgen en alle leerlingen van melk kunnen voorzien. Een lange termijn plan is altijd fijn.

We bewonderen de kappersopleiding - vlechten maken in elkaars haar-, de couture opleiding en een heel stel lege ruimtes. Toch ligt er nog een plan om meer lokalen bij te bouwen. Tot slot bezoeken we het kantoor van het hoofd van de school. Hier vertelt sr Francis dat ze pas een jaar aan het hoofd staat en nog veel moet leren. Ze heeft de hulp van haar collega's hard nodig, ze wordt vaak om drie uur 's nachts wakker en bidt dan de rozenkrans. Oei, die hadden we niet zien aankomen, net zomin als haar halve preek dat de Heer alles oplost.

We besluiten niet meer naar Villa Maria te lopen maar de middag lekker op de veranda door te brengen voordat we om 20.00 uur met

de counsel zullen eten. Terwijl we genieten van een kopje thee en de verwonderde blikken van Soskovia ('you like sitting outside?') die het pas gemaaide gras opveegt met een van takken gemaakte veger (zo breek je toch je rug?), komt er een grote open vrachtwagen het terrein opgereden. Hij wil over het gras naar achter het White House maar er zit een grote tak van een prachtige mangoboom in de weg. De tuinjongen die al dagen om The White House scharrelt, wordt om een flink kapmes gestuurd. Hij klimt als een haas in de boom en slaat met een paar flinke klappen de zeker 20cm dikke tak eraf. Groeit zo weer aan. Ondertussen bereiden wij een dankwoordje voor met een paar zinnen in het Luganda.

Net voor de schemering invalt lopen we nog een keer naar de graven van sr Mechtilde en sr Francis de Borgia. Riet plukt voor beiden een mooie bloem. Waar het voor mij aan het begin van de week nog twee van de vele graven waren, ervaar ik nu respect en waardering voor alles wat deze vrouwen hebben aangezwengeld en teweeggebracht.

Het eten met de Counsel verloopt een beetje raar, want alleen de Bursar die formeel geen lid is, is er. Cate is nog niet terug van de begrafenis. Het zal toch wel goed met haar zijn? Niemand lijkt zich met ons te bemoeien. Wel zo relaxed. Alleen de bezoekende zusters in het bruin zitten om een praatje verlegen. Ze hebben een mooie leerzame dag gehad. Ook grappig is dat zij onze gewoonte om op elkaar te wachten voordat we gaan eten of over gaan tot een volgende gang, lijken te herkennen. Dat vinden ze wel aardig lijkt het. Ondertussen vertelt een van de Banabikira zusters een uitvoerig verhaal voor de hele zaal over een ongeluk met een boda boda dat ze ruim een maand geleden had. Ze bedankt iedereen voor hun gebeden. Ze lijkt heel opgewekt, maar kan zich zelfs met twee krukken onder haar oksels nauwelijks verplaatsen. Ze heeft notabene twee maanden in een ziekenhuis doorgebracht. Mij lijkt het maar een hard gelag voor de nog jong uitziende vrouw.

Ineens heeft iemand de behoefte om orde in de chaos te scheppen. Er wordt een bel geluid: of iedereen stil wil zijn en haar bord leeg wil eten zodat het resterende eten opgeruimd kan worden. De vaat regelt

iedereen hier zelf: je eigen bord en bestek afwassen in een teiltje en je eigen servet opvouwen. Alleen de 'special guests' mogen dat niet doen. Net als we denken dat we met een knik naar het huisaltaar wel weg zullen komen, worden we naar de andere kant van de dininghall geroepen. In no time worden van alle kanten stoelen aangedragen en belanden wij achter een tafeltje vooraan. Oeps, toch nog? Een woord van dank aan tafel is een ding, maar in het front van ca 100 nonnen… De bursar, sr Bernadette, spreekt een paar vriendelijke woorden. Riet en ik beantwoorden die met onze voorbereide speeches. En dan blijkt Cate toch veilig teruggekeerd. Ze verontschuldigt zich dat ze in het Luganda aan haar mede zusters wil vertellen wat wij voor hen betekenen. Die paar woorden groeien uit tot een complete verantwoording voor iedere euro die we ooit deze kant op gestuurd hebben. 'Je zou toch een korte samenvatting geven?' onderbreek ik haar. De zusters lachen. Nog een keer vertellen wij hoe geweldig we het vinden dat de Bannabikira het werk van sr Mechtilde en sr Francis voortzetten. Zij noemen ons 'our mothers', maar wij ervaren hen als onze moeders.

En dan zijn er cadeaus: grote zilveren pakken met manden met vers gebrande pinda's voor Riet, voor 'the church members' en voor 'the family members'. Voor mij is er ook een groot zilverkleurig pak met een kunstig versierde handtas en een met blauw witte kralen versierde etui. Of we dan nu de enorme slagroomtaart willen aansnijden? Het is een retorische vraag. De slagroom wordt er zorgvuldig afgeschraapt. Eten ze dat niet of wordt het hergebruikt? En dan mogen wij de bordjes ronddelen. Iedereen die een stukje krijgt moet en zal met ons op de foto gaan. Sr Bernadette neemt mijn telefoon ter hand en zorgt daarvoor. Dat bijna alle 80 foto's later bewogen blijken, mag de pret niet drukken.

Achterin word ik aangesproken door een zuster die vraagt of ze mijn adres mag. Liever niet, maar hoe wimpel je dat subtiel af? Waar heeft ze het voor nodig? Ze wil me schrijven. Sr Elisabeth komt met een laptop om onze boardingpassen te regelen; ik lijk gered. Maar dan komt ze nog een keer. Ze wil mijn aandacht voor een aardige jongeman die een priesteropleiding wil gaan doen die

hij niet kan betalen. Kan ik misschien iets voor hem betekenen? Zo'n directe vraag… Ik leg haar uit dat we in schrijnende gevallen helpen bij het betalen van schoolgeld, maar dat we gezien de grote problemen van de Theresa Primaryschool ons uitsluitend richten op leerlingen van die school. Sr Cate verdeelt die gelden. Misschien kan zij iets betekenen, voeg ik er een beetje laf aan toe.

Het loopt tegen negenen, een aantal zusters begint te gapen. Het uitprinten van de boardingpassen lukt niet, er is geen internet. Of toch. Er is nog iemand met een modem. Twee zusters lopen mee naar The White House om dat te helpen oplossen. Het is een hele uitdaging om de goeie site te vinden, maar het lukt. Ik vraag of ik de passen naar haar emailadres mag sturen opdat zij ze kan printen. Dat mag. Alles lijkt te lukken. Als ik afsluit realiseert ze zich dat ze niet kan printen. Jammer, veel moeite voor niks. En ze waren al zo moe. Sorry. Maar dan bedenkt ze ineens een zuster die wel kan printen. Ze zal het haar morgenvroeg vragen. We zien wel. Iedereen vertrekt. Riet en ik pakken onze koffers in. Het zit er bijna op. Nog een nachtje onder onze van duct tape aan elkaar hangende klamboes en morgen vroeg nog een laatste 'Mass'.

BWANDA 27.10.2017

Als we bijna aangekleed zijn roept Riet dat er een man op het raam klopt. Een man? Die hebben we hier nauwelijks. Als ik ga kijken, blijkt het Soskovia te zijn. Sr Cate heeft haar gebeld of ze ons wil zeggen dat Mass vandaag een kwartier eerder begint. Om 6.45 u. Even doorgaan dus.

De kerk blijkt volgepakt met, naast de zusters en de novicen, de oudste meisjes van de Aloysius en de St Theresa Secondary School. Vandaag zal niemand het koud hebben in de kerk. De meisjes in de bank voor ons hebben het kennelijk moeilijk met het vroege tijdstip. Om en om doen ze een dutje op elkaar schouders. De hele dienst - gebeden, gezangen en preek – is in het Engels en staat in het teken van onze veilige thuisreis. Als dat ons niet beschermt op weg naar Kampala en Entebbe, weet ik het ook niet meer. Nog één keer ontbijten met de pastoor en de 'kaarsen zusters', nog één keer Matoke. Op weg naar buiten komt sr Ignatio Loyola op ons af. Ze heeft een vraag. Weten we dat zij en drie andere zusters in 2018 vijftig jaar bij de congregatie zijn? Ze willen hun medezusters graag met een cadeau verblijden en zouden de vloer van de dininghall graag op willen knappen. Kennen wij bedrijven die hieraan bij kunnen dragen? Oh jee, ik blijf het moeilijk vinden om zulke vragen af te wimpelen. Ja ze begrijpt dat wij niet zelf kunnen helpen, maar mag ze ons een brief met een recommendation van the mother meegeven?

Sr Elisabeth heeft ook een probleem. Ze weet niet hoe ze de bijlage met onze boardingpassen op moet slaan. Dat is eenvoudig op te lossen en dan moeten ze nog geprint worden. Als zij en de sister die de printer bedient na tien minuten nog in verwarring naar het scherm zitten te staren, vraag ik of ik binnen mag komen/misschien kan helpen? 'Heel graag'. Ze blijken het document op het scherm van een andere computer gekregen te hebben en weten dat ze op 'file' moeten drukken, maar dan komt er nog steeds niks uit de printer. Wat nu? Ik ben even bang dat we printerdefinities moeten zoeken en wil het al opgeven, maar een klik op 'print' en daar komen onze passen. Voortaan maar op de luchthaven regelen, veel makkelijker. Toch goed om aan den lijve te ervaren hoe lastig het digitale verkeer

De moeder van sr Cate

hier is en hoe moeilijk het voor Cate moet zijn om haar rapportages aan ons te mailen. Dat zij meestal naar een internetcafé gaat als er bijlagen zijn en zich dan door aardige jongens laat helpen, is heel begrijpelijk, maar stelt ons niet erg gerust.

Als we onze koffers ophalen uit The White House komt Sr Angela op verzoek van Cate naar beneden om afscheid te nemen opdat Riet haar de gift van haar vriendin Angela uit Amsterdam kan geven. Wij krijgen van haar prachtige plakkaten, gemaakt door de jongens in de houtwerkplaats, als dank aan alle gulle gevers uit Alphen a/d Rijn en Hazerswoude Rijndijk. En dan rijden we weg. Even iets afgeven bij het huis van de pastoor en langs de kerk in Villa Maria. Een enorm gebouw. Heel Villa Maria is gebouwd in de tijd van sr Mechtilde. Weten we dat wel? Sr Mechtilde was een ware bouwheer!

Zullen we nog even langsgaan bij sr Theopista? Voor we het weten toetert David en draait het hek open. Het terrein van de school oprijdend zien we dat vrijdag poetsdag is in Villa Maria. Tientallen kinderen staan te wassen, een vrolijke bedoeling; anderen staan op een ladder de gevel van de school te kuisen met doekjes. In de hoek bij de deur van 'the office' zit een meisje op haar knieën met haar handen op haar rug. Die heeft vast straf. Het is vast niet pedagogisch verantwoord dat ik haar op de foto zet, maar ze lacht zo leuk. Theopista die Riet en Joke tien jaar geleden ontving, is in de zevende hemel. Hoe kan het dat we alweer weg moeten? Ze houdt ons vast en lijkt ons niet meer los te willen laten. Hebben we het boek van haar school wel gekregen? En een flesje water? En zal ik mijn moeder de groeten van haar doen? En dan moeten we weer door. We zullen nog even langs de bank voor de laatste handtekening onder de internationale rekening van de St Theresa Primary School. Sr Betty is al twee dagen op rij in Masaka geweest om dat te regelen en heeft nog één handtekening nodig. Het zou fijn zijn als dat nu lukt! Na een paar andere boodschapjes stapt Cate de bank binnen. Wij wachten met David in de auto. Tien minuten, een half uur, drie kwartier… Riet vraagt of we niet even binnen moeten kijken? Na ruim een uur komt Cate met sr Betty naar buiten. Dat is leuk! Betty hadden

we vanmorgen niet gedag gezegd. 'Het is bijna klaar, they are just winding up' Okay, wij wachten nog wel even. Weer een uur verder - Riet en ik hebben al een banaan gegeten en een dutje gedaan - gaat Cates telefoon voor de derde keer. Ik besluit haar tas naar binnen te brengen. De dame en heer voor me worden gefouilleerd door de vriendelijke dame in uniform bij de voordeur.
Ik mag zo doorlopen. Ik kom direct in een grote open ruimte met een paar loketten achterin en aan de linker kant. Rechts naast de deur twee bureaus open in de ruimte. De beide zusters zitten op stoelen voor het ene bureau, de rest van de klanten staat voor het andere bureau. Achter beide bureaus twee belangrijk kijkende heren met grote stapels papier met daaromheen een paar secondanten. Iedereen kan horen en zien wat er wordt besproken. 'We are just winding up.' De ambtenaar zet een paar stempels. Cate legt uit dat het een probleem is dat er maar af en toe geld gestort zal worden dat dan meteen wordt opgenomen. Hoe moeten de kosten voor de rekening dan betaald worden? Inmiddels is afgesproken dat er altijd honderd euro op de rekening zal blijven staan om de kosten te dekken.

Nu kunnen alle formulieren naar de meneer aan het bureau even verderop, de baas van het kantoor. We wachten inmiddels al tweeëneenhalf uur. Onze afspraak met Ans en Bart in Kampala is over een uur en het is zeker nog drie uur rijden. Uiteindelijk worden dat er zelfs viereneenhalf omdat we de hele stad door moeten. Cate neemt Riet en mij even apart. Voelen we ons wel prettig bij de vraag over de vloer van de dininghall? Past dat wel binnen onze prioriteiten zoals we die besproken hebben? 'Thank you for asking Sister'. Wij willen er inderdaad niet aan bijdragen. Op z'n best kan ik een bevriende aannemer vragen of hij iets kan/wil doen. If we are comfortable with it, she will be happy to take it back to sr Ignatio. She can explain that we had a meeting and that we decided we have other priorities. 'Can she have the letter the sister gave us?' Kijk, het is eigenlijk een brief voor een bedrijf in Oostenrijk. We hoeven ons geen zorgen te maken. Het komt goed. Een fraai staaltje diplomatieke vaardigheden! Geit en kool gespaard.

Riet en ik gaan maar weer eens in de auto zitten. Het is twaalf

uur geweest als Cate en Betty naar buiten komen. Ze kijken heel bedrukt. Het is niet gelukt. De verbinding met Kampala is verbroken. De stukken konden niet verstuurd worden. Het nieuwe systeem werkt te traag. We zijn allemaal een beetje van ons stuk, maar het is niet anders. We nemen afscheid van sr Betty. Zij gaat terug naar binnen en wij vertrekken. Eenmaal ingestapt blijkt dat we nog moeten tanken. David heeft ook al een eeuwigheid niet gegeten. En dus draaien we meteen de bezinepomp aan de overkant van de straat in. Wij rekenen de benzine af waarna er weer een mooie actie is met wisselgeld en het flesje bananen sap voor David. Mag hij 1000 USH (€ 0,25) van sr Catherine? Dat is genoeg voor een halve liter bananen sap en een luxe broodje.

Net als David terugkomt van de kassa gaat Cates telefoon nog een keer. Het is de bank alsnog gelukt om de papieren te verzenden! Nog een keer terug. Iedereen straalt als we even na half een met het zo gewenste bankrekeningnummer naar Kampala vertrekken. Daar worden we over dertig minuten verwacht; het is nog bijna 150km rijden. Ik heb ondertussen wel drie sms'jes aan Ans gestuurd maar of die aangekomen zijn??? Communicatie tussen Nederlandse en Oegandese telefoons is eerder deze week nog niet gelukt. Cate zal haar bellen. Gelukkig begrijpen Ans en Bart hoe het werkt in dit land.

Wij hebben nog een lange rit voor de boeg en doen een dutje. Ik heb nog een paar mueslikoeken uit Nederland in mijn tas die we verorberen. Bij de Equator stoppen we voor een plas en dan weer door. Als ik weer wakker word, denk ik de plek waar Joke en Riet hun aanrijding hadden te herkennen. En jawel: spot on! In de buurt van Kampala wijst Cate ons op het jubilee project van zeven jaar geleden, een opvangcentrum voor moeders en kinderen met HIV en AIDS. Het skelet staat er, het is nu wachten op geld om het af te maken en in te richten. Die opmerking komt ons bekend voor. Er is zelfs een school voorzien. Op afstand ziet het er prachtig uit.

Tegen vieren belt Cate nog eens met Ans: 'We zijn hier, welke kant moeten we op?' Een half uur later nog eens: 'We staan nu op deze splitsing, moeten we rechts of links?' De communicatie is verwarrend. 'Ja we staan bij de kerk, je weet wel boven op de berg.

Van hieruit rechtdoor of naar beneden - beide kanten gaan naar beneden - maar tegen vijven zijn we dan eindelijk bij Cassia Lodge. Een prachtige plek met uitzicht over de uitlopers van Victoria Lake. Volgende keer moeten we hier overnachten verzekert Cate ons. David zal haar nu naar een bijeenkomst met de kardinaal brengen en dan terugkomen om ons op te halen. Hij zal er uiterlijk om acht uur zijn waarna we haar ophalen en naar Entebbe doorrijden. Ruim op tijd voor ons vertrek van de luchthaven.

Riet en ik nestelen ons met Ans op het terras op de eerste verdieping van Cassia Lodge. Ans heeft in deze lodge een paar keer de leiding gehad; dat merk je. Het voelt allemaal heel relaxed hier. Even later schuift Bart aan. Wij vertellen over het (ontstaan van) het Bwandafonds en alles wat we afgelopen week hebben meegemaakt.

St. Theresa Primary School

Ans kende het verhaal van onze familieband niet en Bart is meteen geïnteresseerd. Bart woont sinds een jaar in Oeganda. Daarvoor heeft hij lang in Brazilië gewoond. Zijn vrouw is directeur van 'Save the Children'. Hij vraagt wat wij van hem verwachten? Iemand die af en toe (2x per jaar) poolshoogte wil nemen in Bwanda bij zowel de St Theresa Primary School als de St Mark VII School en de elderly sisters. Vooral de aansluiting op de behoefte en de mogelijkheden daar in de gaten houden en ons verslag doen van zijn bevindingen. Bart is consultant en zorgt voor hun kinderen en de hond (die de liefste is van de hele wereld en beneden op hem wacht). Hij heeft wel tijd om af en toe naar Bwanda te gaan. Hij zou dat ook leuk vinden. Met name de aansluiting op lokale behoeften vindt hij belangrijk. Hij heeft bijvoorbeeld wel een mening over de tractor waarover we

St Matk VII, school voor doofblinde kinderen

gesproken hebben. Die zal binnen de kortste keren kapot zijn, waarna er geen onderdelen meer te krijgen zijn en het ding dus werkeloos stil zal staan. Wellicht is een handploeg met dieselmotor een beter idee. En weten we wel hoe duur het is om zoiets te versturen, en vooral in te voeren? De invoerbelasting is 50% van de waarde die bij aankomst door Oegandese ambtenaren wordt bepaald. Hetzelfde geldt ook voor eventuele verstelbare bedden uit Nederland. Die bovendien elektrisch bediend moeten worden. Mechanisch verstelbare bedden zouden in Oeganda gemaakt kunnen worden. Ans heeft er wellicht nog een paar.

Dat van die invoerheffing is iets waaraan we niet gedacht hebben. Aan bedden en tractoren valt nog wel te komen misschien maar wie gaat die heffingen betalen? We spreken ook nog even over het asbest-probleem. Asbest komt veel voor in Oeganda. Verwijderen is niet altijd een oplossing omdat het dan elders weer hergebruikt zal worden en zo opnieuw mensen in gevaar brengt. De enige oplossing is zorgvuldig verpakken en begraven, maar over die technieken beschikken ze nog niet in Oeganda.

Hoewel we dus lang niet overal een oplossing voor weten, krijgen we toch een beetje gevoel over hoe met dit soort kwesties om te gaan. Bart heeft een scherper oog voor de lokale omstandigheden en mogelijkheden. Ans benadrukt nog eens hoe belangrijk het is om vragen te stellen. Resteert de financiële kant van Barts betrokkenheid. Veel geld heeft het Bwandafonds niet en wat er is moet naar de projecten in Bwanda, vinden wij. Bart geeft aan dat hij niet veel nodig heeft. Als wij zijn benzine kunnen vergoeden en een flesje cola voor onderweg, is hij al content. Dat moet wel kunnen, lijkt ons.

We spreken af dat we hem informatie zullen sturen over ons fonds en de lopende projecten. Ik beloof hem ook het exemplaar van 'Witte zuster in donker Afrika' dat in mijn koffer zit. Dan nemen we afscheid. Bart informeert nog even hoe wij naar de luchthaven gaan; voor de zekerheid laat hij zijn telefoonnummer achter. Riet en ik eten nog een hapje bij het licht van de ondergaande zon, trekken een fris shirtje aan voor in het vliegtuig en gaan naar beneden om op David te wachten. Dat wordt (zoals te verwachten was?) een lange zit.

Na dik een half uur belt Ans naar de receptie. Ze is gebeld door sr Cate: ze zijn onderweg. Mmmm dat zal wel betekenen dat ze net vertrokken zijn. Na ruim drie kwartier worden we toch echt een beetje onrustig. Ik bel via de receptie naar sr Cate. 'We are almost there, dear. Five minutes'. Zonder dag zeggen hangt ze op. Een gewoonte die toch gek blijft voelen.

Ruim een uur na het afgesproken tijdstip - we hebben net besloten dat we Bart zullen bellen om een taxi voor ons te regelen - komen ze er aan. Een heel verhaal over hoe ze de politie om hulp hebben moeten vragen om door de verkeersopstoppingen heen te komen en David die bang was dat we onze vlucht zouden missen en 'wat moeten we dan sister?' Wij denken dat we het nog wel zullen halen. Het is nog een uur rijden en onze vlucht vertrekt over drie uur. Gauw instappen dus.

We rijden over de nieuwe snelweg. Bij de rotonde die toegang geeft tot deze weg staat een stel jongens op wacht. Cate maakt zich er met een grap vanaf - ik heb nu geen geld, maar volgende keer krijgen jullie wat van me - en daar gaan we. Na een paar kilometer komen ons koplampen tegemoet. We blijken aan de rechterkant van de betonnen middenstrook te rijden. Oeps, we zijn spookrijders. Gelukkig is er genoeg ruimte en zijn Oegandese chauffeurs wel wat gewend. Even verderop zit er een gat in de middenberm en steken we door naar de linker weghelft. Langs de kant van de weg lopen en fietsen allerlei mensen en… komen ons wederom tegenliggers tegemoet. Dit is wel een heel bijzondere snelweg. Zeker als een paar kilometer verderop het asfalt plaats maakt voor een brede maar onverharde weg. Zelfs David vindt dat gek. Na een km of tien stopt hij om aan een voetganger te vragen of dit wel echt de weg naar Entebbe is. Ja hoor: gewoon rechtdoor rijden.

Ondertussen horen we de kardinaal voor wie Cate naar Kampala ging maar die ze gemist heeft vanwege alle vertragingen, op de radio. Oegandees wereldnieuws. Om 21.30 u arriveren we bij de luchthaven. Cate bestudeert het bord met vertrektijden. 'Twenty-three' vraagt ze, is toch nine o'clock? Nee dat is eleven o'clock. 'Wij denken niet in uren' schiet door mijn hoofd. We zijn allemaal moe en David moet

morgen vroeg terug zijn in Bwanda voor de eerste communie van zijn zoontje. We nemen dus gauw afscheid. We hebben het geweldig gehad. De dankjewels schieten over en weer en dan is het voorbij. Onze reis zit erop. Nog acht uur vliegen en dan zijn we weer thuis.

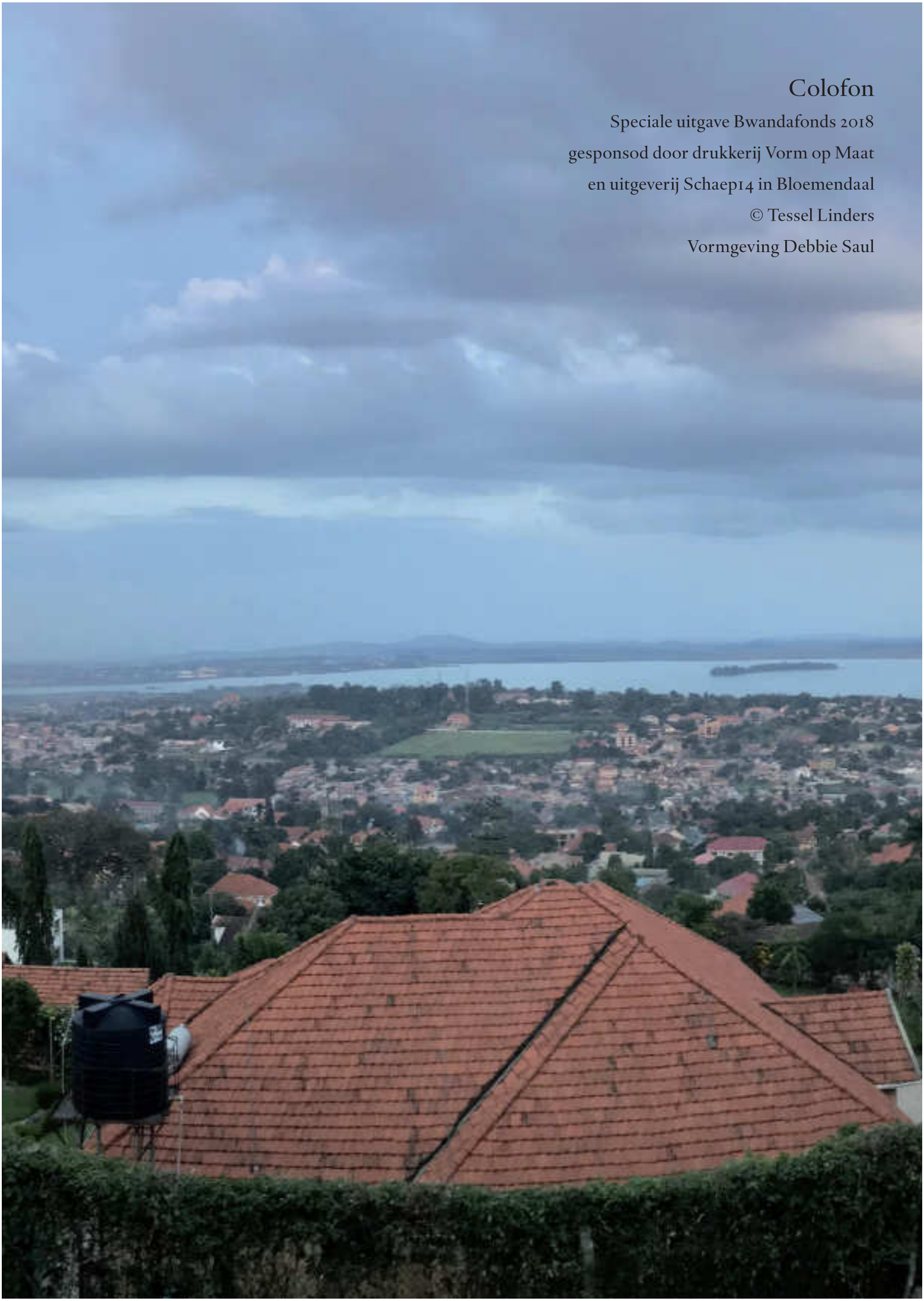

Colofon

Speciale uitgave Bwandafonds 2018
gesponsod door drukkerij Vorm op Maat
en uitgeverij Schaep14 in Bloemendaal
© Tessel Linders
Vormgeving Debbie Saul

In 1899 arriveerden de eerste Witte Zusters in Oeganda. Cato Verkleij (mother Mechtilde) uit Hazerswoude-Rijndijk en haar petekind Aagje Wesselingh (sr Francis de Borgia) behoorden tot de pioniers van het eerste uur. Samen bouwden zij in Bwanda, niet ver van Kampala, een gemeenschap op van scholen, opleidingen en gezondheidsinstituten voor de Afrikaanse bevolking. Tot op de dag van vandaag wordt hun werk voortgezet door een nog altijd groeiende groep Afrikaanse zusters, de Bannabikira, daughters of Mary.

Ter voorbereiding op Witte zuster in donker Afrika, over leven en werk van Aagje Wesselingh, bezochten Riet Nouwens en Joke Linders in 2007 de compound Bwanda. Onder de indruk van wat hun tante en oudtante in Bwanda hadden gerealiseerd, pleitten zij voor een fonds dat het werk van de Bannabikira zou steunen. Tien jaar later bezochten Riet Nouwens en Tessel Linders de projecten die met steun van het Bwandafonds tot stand kwamen. Bij die gelegenheid zetten zij nieuwe projecten, met name voor de doofblinde kinderen, in gang. Hun ervaringen en indrukken vindt u in dit reisverslag.

Meer weten en/of donateur worden?
Kijk op www.bwandafonds.nl